

”Päivähoito ja perhetyö ne yhteen soppii” - matalan kynnyksen arjen tukea ja yhteistyötä

.....

Karjalainen, Tarja

2011 Vantaa

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

”Päivähoito ja perhetyö ne yhteen sopii”
- matalan kynnyksen arjen tukea ja yhteistyötä

Tarja Karjalainen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Maaliskuu 2011

Tarja Karjalainen

”Päivähoito ja perhetyö ne yhteen sopii” - matalan kynnyksen arjen tukea ja yhteistyötä.

Vuosi 2011 Sivumäärä 59

Opinnäytetyöni tarkoitus on tuoda päiväkotiin tietoa perhetyöstä ja perhetyömenetelmistä, sekä koota päivähoitoon ja lastensuojelutyöntekijöiden ajatuksia päiväkodin perhetyön kehittämisestä. Työni punaisena lankana on Tuusulan vuosina 2005- 2009 toteutunut lastensuojelun- ja perhekeskustoiminnan kehittämishanke. Luvan työlleni on myöntänyt Tuusulan Kunnan varhaiskasvatuspalvelut.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkielma. Tavoitteenani on ollut kerätä kattava perhetyön teoriaa ja empiiristä tutkimusta sisältävä tietopaketti.

Tiedonkeruumenetelminä tässä työssä on käytetty lähdekirjallisuutta, sähköisiä lähteitä sekä haastatteluita. Työni teoreettinen viitekehys rakentuu perhettä, lasten päivähoitoa, ennakkoivaa perhetyötä ja sosiaalialan moniammatillisuutta käsittelevästä kirjallisuudesta, sekä perhetyön kehittämisen hankeraporteista. Tutkimusaineisto on kerätty teemahaastatteluin.

Tutkimuksen tuloksen mukaan päivähoitoon perhetyön kehittäminen koettiin tärkeäksi asiaksi. Sekä päiväkodin henkilökunta, että lastensuojelutyöntekijät pitivät vanhemmuuden tukemista avainasemassa koko perheen hyvinvointia ajatellen.

Tilaisuudet, jossa päiväkodin asiakasperheet voivat luoda keskenään vertaistukiverkostoja koettiin merkittäviksi keinoksi edistää lapsiperheiden hyvinvointia.

Lastensuojelun näkökulmasta katsottuna päivähoitoon puolella pitäisi olla sosiaalialan osaamista ja näkemystä, jotta perheiden kokonaisvaltainen tukeminen olisi mahdollista.

Asiasanat:

Perhe, lasten päivähoito, lastensuojelu, perhetyö ja sosiaalialan moniammatillisuus.

Tarja Karjalainen

“Day care and family work together” - low threshold for cooperation and support every day.

Year	2011	Pages	59
------	------	-------	----

The objective of this study is to bring knowledge of family work and family work methods to day care and gather information and thoughts about developing family work from day care workers and child welfare workers point of view. The basis of this work is the development research conducted in years 2005 to 2009 concerning child protection and family centres. The permission for this study was granted by early childhood education services of the municipality of Tuusula.

The purpose of this qualitative research is to collect a theory about family work by using empirical study. The methods to gather information in this study were literature electronic sources and a theme interview. The theoretical frame of reference of this study is upon literature concerning families, child day care, and preventive work with families and multiprofessionals in social sector. The data was collected using theme interviews.

According the results, family day care development was seen as an important matter. Both the nursery staff and child welfare workers found that supporting parenting is acts in a key role in the well-being of the whole family. Opportunities to families to create peer networks together, was found as a very important factor in promoting well- being in families. From the point of view of child welfare protection, the day care sector should have knowledge and know-how also from the social sector, so that they can support families comprehensively.

Key words:

Family, child day care, child welfare protection, family work and multiprofessionality in social sector.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
	2.1 Toimintaympäristö.....	7
	2.2 Tuusulan varhaiskasvatuspalvelut ja päivähoito.....	8
	2.3 Tuusulan varhaiskasvatuspalveluiden strategia.....	9
3	OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	10
4	MONIMUOTOINEN PERHE	10
	4.1 Perhe ja vanhemmuus.....	11
	4.2 Perheen arjen haasteet	11
	4.3 Lastenhoitojärjestelyt perheen arjessa	12
5	LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTIA EDISTÄVIÄ HANKKEITA	13
6	LAPSIPERHEEN JULKINEN TUKI	15
	6.1 Lastenneuvola työ.....	16
	6.2 Kasvatus- ja perheneuvola	17
	6.3 Tuusulan hyvinvoinnin strategia	17
	6.3.1 Tuusulan lapsi- ja perheasiainneuvosto	18
	6.3.2 Klaavonkallion perhekeskus	18
7	LASTENSUOJELU	19
	7.1 Varhainen puuttuminen	20
	7.2 Huoli puheeksi	21
	7.3 Ilmoitusvelvollisuus	22
	7.4 Lastensuojeluilmoitus	22
8	PERHETYÖ	23
	8.1 Perhetyön käsite	24
	8.2 Ennaltaehkäisevä perhetyö.....	25
9	LASTENSUOJELUN PERHETYÖN KEHITTÄMINEN TUUSULASSA	26
	9.1 Perhekeskustoiminta	27
	9.2 Hankkeen tausta ja vaiheet	27
	9.2.1 Tavoitetaso 1: Verkostoituminen.....	29
	9.2.2 Tavoitetaso 2: Perhekeskus toiminta	29
	9.2.3 Tavoitetaso 3: Työmenetelmien ja osaamisen kehittäminen.....	29
10	PERHETYÖNKESKUS HYRYLÄN PERHELINKKI	29
	10.1 Perhetyönkeskus Perhelinkin asiakkuus	30
	10.2 Perhelinkin toimintamalli.....	30
	10.2.1 Perhelinkin vakiojäsenet.....	31
	10.2.2 Perhelinkin perhetyönmenetelmät.....	31
	10.2.3 Perhelinkin verkostoyhteistyö.....	32
	10.2.4 Perhelinkin toiminnan arviointia ja kehittämistä.....	33

11	MONIAMMATILLISUUS SOSIAALIALALLA.....	34
	11.1 Ammatillinen moniosaaminen päivähoitossa.....	34
	11.2 Moniammatillisuuden kehittäminen	35
12	PÄIVÄHOIDON KEHITTYVÄ PERHETYÖ	36
	12.1 Päivähoidon perhetyön mahdollisuudet	37
	12.2 Kasvatuskumppanuus	38
13	OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT	38
	13.1 Tutkimusmenetelmän valinta	39
	13.2 Tutkimushaastattelut.....	39
	13.3 Aineiston analyysi	41
14	TUTKIMUSTULOKSET	42
	14.1 Lastensuojelun perhetyönmenetelmät	43
	• tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen.....	44
	14.2 Lastensuojelun viranomaisverkoston toiminta	44
	14.3 Päiväkodin perhetyön kehittäminen	46
15	POHDINTA.....	48
	LÄHTEET	51
	Kuviot	54
	Liitteet.....	55

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkielma ja työn lähtökohtana toimii oma mielenkiintoni päivähoiton perhetyön kehittämistä kohtaan. Päivähoiton perhetyön kehittäminen on aiheena ajankohtainen, koska lasten ja perheiden tuen tarve on selvästi lisääntynyt. Erilaiset, eri syistä johtuvat yhteiskunnalliset muutokset ja henkilökohtaiset ongelmat asettavat lapsiperheille monenlaisia haasteita. Tämän päivän vanhemmat, samoin kuin muutkin kasvattajat joutuvat miettimään vastauksia ennen ratkaisemattomiin kysymyksiin. Alinomaan vaihtuvassa elämysten ja vaikutteiden virrassa lapset tarvitsevat aikuisen tuomaa jatkuvuutta ja turvaa, sekä jäsenystä elämäänsä, mutta rajankäynti turvallisen ja vaarallisen, hyvän ja pahan, kielletyn ja sallitun välillä on käynyt monimutkaiseksi eikä yksiselitteisiä ratkaisuja aina ole helppo löytää (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa, & Rasku- Puttonen (toim.)2006, 62- 63.)

Olen työskennellyt Tuusulan kunnan varhaiskasvatuspalveluiden palveluksessa jo useamman vuoden. Lastenhoitajana päiväkodissa olen toiminut noin viisitoista vuotta. Tänä aikana olen nähnyt useamman päivähoiton asiakasperheen tulevan ja menevän. Työhistoriaani muistellen voin todeta jo melko varhain tehneeni omakohtaisen havainnon: kaikenlaiset perheet, perheen sosioekonomisesta asemasta riippumatta voivat tarvita tukea. Perheiden ongelmat tulevat päivähoitossa useimmiten esille vasta lapsen muuttuneen käytöksen myötä ja silloin päivähoiton työntekijöiden huoli lapsesta on huoliasteikolla merkittävä.

Lapsiperheen perushyvinvointi lähtee sujuvasta arjesta ja arjen sujumiseen vaikuttavat monet eri tekijät. Päivähoitopalvelut ovat merkittävästi mukana lapsiperheiden arjessa. Päivähoitopalveluja käyttää lähes 70 % lapsiperheistä (Keskinen & Virjonen 2004, 14).

Lapsiperheiden hyvinvoinnista huolehtiminen ja perheen hyvinvointia lisäävä julkinen tuki on koko yhteiskuntamme hyvinvoinnin kannalta merkittävä asia. Päivähoito toimii lapsen ja vanhemmuuden arjen tukena ja on tärkeä lastensuojelun avohuollon tukitoimi.

Tarve perhetyön kehittämiseen nousi vahvasti esiin 2000 luvulla. Perhetyön tarpeellisuus ja sen yhteiskunnallinen merkitys on myös tunnustettu useilla eri tahoilla. Esikuva 2000 luvun perhetyönmallin kehittämiseksi on ollut Ruotsin Leksandissa kehitetty toimintamalli, johon Suomesta käytiin tutustumassa ja sen toiminta-ajatuksia alettiin soveltaa paikallisesti. Opinnäytetyöni punaisena lankana on Tuusulan Kunnan lastensuojelun perhetyön kehittämisen hanke joka tunnetaan nimellä Tuulas- hanke. Kaksivaiheinen Tuulas- hanke toteutui kunnassa vuosina 2005- 2009 ja sen tavoitteena oli lapsiperheiden hyvinvoinnin vahvistaminen. Moniammatillisen yhteistyön hedelmä tuotti tuusulalaisille lapsiperheille paljon uusia palvelumuotoja.

Olen tämän työni puitteissa tutustunut yhteen Tuulas- hankkeen hedelmistä. Etelä- Tuusulan perustettiin Tuulas- hankkeen kakkosvaiheessa alueellinen perhetyönkeskus Hyrylän perhelinkki. Hyrylän Perhelinkin toiminta käynnistyi keväällä 2009 ja se on sen jälkeen toiminut sekä asiakasyhteistyön, että yhteisen alueellisen kehittämisen foorumina.

Tämän työn tarkoituksena on selvittää millaisin menetelmin ja uudellaisiin toimintamuodoin päivähoitossa olisi mahdollista vahvistaa asiakasperheiden voimavaroja ja arjen hallintaa. Opinnäytetyöni tavoitteena on tuoda Riihikallion ja Tikankolon päiväkoteihin tietoa lastensuojelun moniammatillisen yhteistyöverkoston toiminnasta ja ennakoivista, sekä ehkäisevistä perhetyönmenetelmistä ja kartoittaa päiväkodin henkilökunnan ja lastensuojelun työntekijöiden ajatuksia päiväkodissa tehtävän perhetyön kehittämisestä.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Olen työskennellyt Tuusulan kunnan varhaiskasvatuspalveluiden palveluksessa noin kaksikymmentäviisi vuotta, joista viimeiset viisitoista vuotta lasten hoito- ja kasvatustehtävissä päiväkodissa. Oman kokemukseni mukaan päiväkodin työntekijän työnkuva on näiden kuluneiden viidentoista vuoden aikana muuttunut. Koen, että teemme yhä enenevässä määrin työtä koko perheen hyvinvoinnin edistämiseksi. Hoito- ja kasvatustyön lisäksi avohuollon lastensuojelutyö, kasvatuskumppanuus ja vanhemmuuden tukeminen nivoutuvat päivähoitossa yhdeksi kokonaisuudeksi, ennaltaehkäiseväksi perhetyöksi. Päivähoito on mielestäni luonteva kanava vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukemiseen.

Halusin opinnäytetyössäni selvittää avohuollon lastensuojelun yhteistyöverkoston toimintamalleja, sekä kuulla millaisia ajatuksia perhetyö päivähoitossa herättää lasten- ja perheiden kanssa toimivissa ammattilaisissa. Opinnäytetyöni lähtökohtana on ollut halu toimia kehittäväällä ja tulevaisuutta ennakoivalla otteella, sekä tarve yrittää vaikuttaa toimintaympäristöön.

2.1 Toimintaympäristö

Tuusulan kunta sijaitsee Keski- Uudellamaalla, noin 30km pääkaupungista pohjoiseen päin. Tuusula on pientalovaltainen ja maantieteellisesti laaja kunta. Tuusula muodostuu kolmesta kuntakeskuksesta, joista etelä- Tuusulassa sijaitsee Hyrylä ja pohjois- Tuusulassa Kellokoski ja Jokela. Asukkaita Tuusulassa on noin 36 000.

Tuusulan strategiana on olla hallitusti kasvava ja laadukkaasti kehittyvä kunta. Tuusula panostaa seudulliseen yhteistyöhön, josta esimerkkinä mainittakoon Kuuma- kuntien yhteistyöverkosto. Tuusulassa tarjotaan lapsiperheille monipuolisia vaihtoehtoja muun muassa päivähoitopalveluissa ja kunta maksaa kuntakohtaista kotihoidontuen lisää perheen alle 3 vuotiaista

lapsista. Lisää Tuusula tietoutta voi hakea esimerkiksi kunnan internet sivustolta:
www.tuusula.fi.

Opinnäytetyöni yhteistyökumppaneinani toimivat Riihikallion- ja Tikankolon päiväkotien henkilökunta. Riihikallion ja Tikankolon päiväkodit ovat molemmat kunnallisia ja sijaitsevat lähekkäin Riihikallion alueella etelä- Tuusulassa. Alueella asuu paljon lapsiperheitä ja päivähoidon piiriin tulee asiakasperheitä tasaisesti ympäri vuoden.

Riihikallion päiväkotitoiminta on aloittanut toimintansa seitsemänkymmentä luvun loppupuolella ja se tarjoaa hoitopaikan noin sadalle lapselle. Päiväkotiin järjestetään esiopetuspaikkoja tarpeen mukaan. Lasten hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta vastaa kolmekymmentäkaksi henkilöä.

Tikankolon päiväkotitoiminta aloitti toimintansa huhtikuussa 2009 ja päiväkotitoiminta tarjoaa päivähoitopaikan kahdellekymmenellekahdelle lapselle. Päiväkodissa työskentelee viisi henkilöä.

Päiväkoteja johtaa sama esimies ja monipuolista yhteistyötä tehdään paljon. Päiväkotien toimintaa ohjaa yhteinen toiminta- ajatus:

”työskentelemme ammattitaidolla lasten parhaaksi vanhemmuutta tukien. Toimimme päivittäin pienryhmissä ottaen huomioon päiväkodin arvot. Innostamme lapsia laajentamaan elinoloaan luontoon, lähiympäristöön ja mörri- metsään”

2.2 Tuusulan varhaiskasvatuspalvelut ja päivähoito

Päivähoitopalveluita Tuusulassa tarjoavat kunnalliset-, yksityiset- ja ostopalvelupäiväkodit, sekä yksityinen- ja kunnallinen perhepäivähoito. Tällä hetkellä Tuusulassa toimii 15 kunnallista ja 3 ostopalveluperiaatteella toimivaa päiväkotia sekä 8 yksityistä päivähoitoyksikköä. Ryhmäperhepäivähoitokoteja on neljä. Perhepäivähoitossa hoitajien määrä vaihtelee: kunnallisessa n. 70, yksityisessä n. 40 ja kotiin yksityisen hoidon tuella palkattuja hoitajia n. 15. Kotihoidontuilla ja kuntalisillä mahdollistuu lapsen kotona hoitaminen hieman yli 1000 lapselle. Avointa päiväkotitoimintaa ja kerhotoimintaa toteutetaan kunnassa nykyisellään kolmessa toimipisteessä. Tätä toimintamuotoa pyritään tällä hetkellä kehittämään. Kesäleikkitoiminta on saatu elvytettyä 1990-luvun alun lakkauttamisen jälkeen toimimaan jokakesäisenä ohjattuna leikki- puistotoimintana Tuusulan keskustajamissa (Tuusula intranet/ Tuusulan Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma.)

2.3 Tuusulan varhaiskasvatuspalveluiden strategia

Tuusulan varhaiskasvatussuunnitelman (Vasu 2005) mukaan Tuusulan varhaiskasvatuksen ”kivi-jalka” muodostuu siitä, että kaikissa kuntakeskuksissa vanhempien hoito- ja kasvatustarpeisiin on tarjolla monipuolisia palveluja. Keskeistä on yhteistyö vanhempien kanssa. Kaiken toiminnan tavoitteena on, että lapsella on turvallinen ja hyvä olla.

Tulevaisuudessa keskeisiä varhaiskasvatuspalveluiden painopistealueita ovat vanhemmuuden vahvistaminen, mahdollisten huoltilanteiden varhainen havaitseminen ja niihin puuttuminen sekä syrjäytymisen ehkäisy. Tuusulan kunnassa on huomattavaa muuttoperheiden runsaus. Varhaiskasvatuksen henkilöstö on monesti ensimmäinen taho, johon perhe ottaa uudella paikkakunnalla ensimmäisenä yhteyttä. On tärkeää, että muuttoperheiden juurtumista Tuusulaan tuetaan.

Varhaiskasvatuspalveluiden lähtökohtana on, että luotetaan perheen omiin voimavaroihin. Ammattitaitoinen henkilöstö on vanhempien kumppanina ja auttaa lapsen kokonaisvaltaista kehittymistä. Vastuu lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta on aina ensisijaisesti kodilla. Verkostoistumista muiden toimijoiden (eri hallintokunnat, sukulaiset, lähipiiri, kolmas sektori, vapaaehtoistyö) kanssa pidetään tärkeänä. Kehittämisen- ja tutkimustyöhön muun muassa eri oppilaitosten kanssa suhtaudutaan myönteisesti. Varhaiskasvatuspalveluiden strategias-
sa vaikuttavuutta ja palvelukykyä edistävät riittävät, monipuoliset ja laadukkaat palvelut.

Tuusulan varhaiskasvatuksen arvot:

- Turvallisuus
- Tasavertaisuus
- Yksilöllisyys
- Luottamus

Toiminta-ajatus Tuusulan varhaiskasvatuspalveluille:

- Päivähoito ja kotihoidontuki vastaavat monipuolisten ja laadukkaiden varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisestä. Varhaiskasvatushenkilöstö toimii varhaiskasvatuksen asiantuntijana kunnassa

Tuusulassa on haluttu nostaa esiin varhaiskasvatuspalveluiden sisällöllinen kehittäminen ja laatu. Se sanotaan tiivistetysti varhaiskasvatuspalveluiden visiossa vuoteen 2012 asti:

- Laatia lapsille yhdessä vanhempien kanssa (Tuusula intranet/ Tuusulan Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma.)

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän työn tavoitteena on tuoda Riihikallion- ja Tikankolon päiväkodeihin tietoa lastensuojelun avohuollon perhetyöstä ja lastensuojelun moniammatillisen yhteistyöverkoston toiminnasta, sekä esitellä vuosina 2005- 2009 toteutunutta Tuusulan Kunnan lastensuojelun- ja perhekeskustoiminnan kehittämisen hanketta. Tarkoitukseni on myös selvittää päiväkodissa tehtävän perhetyön kehittämisen tarvetta lastensuojelun perhetyöntekijöiden ja päiväkodin ammattihenkilöstön näkökulmasta

Tutkimuskysymyksiä ovat:

- millaisia ovat Tuusulan avohuollon lastensuojelun ennakoivat- ja ennaltaehkäisevät perhetyönmenetelmät?
- miten lastensuojelun yhteistyöverkoston toiminta käynnistyy?
- millaisin toimin päivähoitossa voitaisiin vahvistaa perheen voimavaroja ja arjen hallintaa?
- millaisena lastensuojelun päiväkodin henkilökunta ja perhetyöntekijät kokevat alueellisen lastensuojelun perhetyöntekijän tarpeen päivähoitossa?

4 MONIMUOTOINEN PERHE

Katja Yesilova tutkii kirjassaan Ydinperheen politiikkaa 2009 perheen paikkaa ja merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa. Hän pohtii kirjassaan muun muassa: Mikä on perhe? Miten ja miksi niin monet julkiset toimet kohdistuvat tähän yksityiseksi ymmärrettyyn elämänpiiriin? Perhe käsitteenä on monimuotoinen ja perheiden elämäntilanteet ovat hyvin moninaisia. Perheen käsitteellinen määrittely riippuu paljolti kulttuurista. Yleinen mielikuva perheestä on, että siihen kuuluu yksi tai kaksi vanhempaa sekä eri määrä lapsia. Heidän välillään vallitsee tunnesuhde ja he asuvat fyysisesti samassa tilassa, kodissa. Usein perheet kuitenkin ovat paljon monimutkaisempia. Ydinperheen sijaan lapsella saattaa olla useampi vanhempi ja uusia sisarusia elämässään. Perheillä sekä yksittäisillä perheenjäsenillä on omat näkemyksensä perheestä. Lapsella perhe voi muuttua eri elämänvaiheissa ja eri viikonpäivinä sekä perheenjäsenet saattavat vaihtua (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 12-13). Perhesuhteiden moninaistuminen asettaa myös vanhemmuudelle uudenlaisia haasteita.

4.1 Perhe ja vanhemmuus

Vanhemmaksi ei synnytä, vanhemmuuteen kasvetaan. Vanhemmuuteen kasvu on kaikille vanhemmille elämänmittainen kehitystehtävä. Kun lapsi voi hyvin ja kehittyy tasapainoisesti ja oma kokemus vanhemmuudesta on myönteinen, ei useimmiten ole tarvetta pohtia vanhemmuuden osa-alueita, motiiveja tai lähtökohtia. Yhä useampi isä ja äiti kuitenkin havaitsevat, että vanhemmuus on vaativaa ja ylittää omat voimavarat ja kyvyt (Rautiainen (toim.) 2001, 97).

Suomalaisen perheen vanhemmuutta uhkaavat monet ulkoiset ja sisäiset ristipaineet.

Ympäristöpaineet ja ristiriitaiset marginaaliseen hyvään vanhemmuuteen liittyvät tunteet vähentävät myös vanhempien ja sitä kautta koko perheen hyvinvointia.

Elämämme hektisessä ja alati muuttuvassa yhteiskunnassa jossa yksilöille asetetaan tavoitteita ja vaatimuksia. Muuttuvat elämäntilanteet asettavat haasteita perhe-elämälle ja vanhemmuuteen. Enemmän kuin tavallista onkin nykyään käsite niin kutsutusta muuttuvasta vanhemmuudesta. Suomalaisen yhteiskunnan perusperheitä ovat niin yksinhuoltaja- ja uusperheet, kuin myös sateenkaari-perheet. Ydinperhe käsitteen normien rikkoutuminen on tuonut monen yksilön elämään vapautta ja lisääntynyttä hyvinvointia. Eroaminen on nykyään yleistä, eikä se synnytä erityistä moraalista paheksuntaa. Huolenaiheina kuitenkin ovat edelleen lasten hyvinvointi, eron vaikutukset lapsiin ja lapsen suhde toisaalla asuvaan vanhempaan. Vanhemmilla on kuitenkin keskeinen rooli myös siinä, miten lapset voivat eron jälkeen, miten ero heihin vaikuttaa ja miten suhde toisaalla asuvaan vanhempaan säilyy. Monet tutkimukset esittävät, että vanhempien sopeutumisella eron jälkeen on huomattava merkitys sille, miten lapset sopeutuvat (Rönkä & Kinnunen 2002, 119.)

Lasten ja aikuisten on sopeuduttava ja kasvettava muuttuviin tilanteisiin. Vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti vanhemman, vaikka lapsen edusta ovat velvoitettuja kantamaan vastuuta lapsen elinympäristön eri tahot. Lapsilähtöinen kasvatusta on merkittävä voimavaroitehtäjä lapsen elämässä. Sitä vastoin aikuisten tarpeista ja mielialoista ohjautuva niin sanottu aikuiskeskeinen kasvatusta on riskitehtäjä lapsen yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta (Rönkä ym.2002, 17).

4.2 Perheen arjen haasteet

Perheen arjessa yksi suurimpia haasteiden asettajia on aika, tai lähinnä ajan puute.

Jallinoja (Perheen aika, 2000) puhuu kirjassaan ajasta. Jallinoja tarkastelee aikaa niin vanhempien parisuhteen, kuin perheen ja ansiotyön yhteensovittamisen näkökulmasta:

”Punnittaviksi tulevat tällöin aika joka annetaan perheelle, aika, jonka saa itselleen, toteutukseen se ansiotyössä, harrastuksissa, tai ystävien parissa, ja aika, joka annettakoon parisuhteelle”(Jallinoja 2000, 127.)

Työ ja perhe ovat tärkeitä hyvinvoinnin osatekijöitä ihmisen elämässä. Hyvinvointi vähentävät tekijät liittyvät perheen arjessa selviämiseen, toimeentuloon ja lasten päivähoitojärjestelyihin.

Ansiotyön ja perhe- elämän laadukas yhteensovittaminen on viime vuosikymmenellä puhuttanut paljon niin yksittäisiä kansalaisia, kuin myös yhteiskuntamme edustajia.

Ansiotyö on ilmiselvästi parisuhteeseen ja perheeseen tunkeutuva ” kolmas”, jonka painoarvo on suuri ja joka vaikuttaa merkittäväällä tavalla perheen sisäisiin suhteisiin. Kun isä tai äiti sitoutuu tai molemmat sitoutuvat työhön, he antavat sille paljon aikaa, jopa muiden perheenjäsenten kustannuksella (Jallinoja 2000, 132.)

Ansiotyö merkitsee paitsi toimeentuloa myös mielekästä toimintaa, itsensä toteuttamista ja sosiaalisia suhteita. Hyvinvointia tuottavat ja ylläpitävät tunne- ja hoivasuhteet ovat perhe-elämän ytimessä. Ansiotyö ja perhe- elämä vaativat kumpikin osakseen aikaa sekä fyysisiä ja henkisiä voimavaroja. Koettuun hyvinvointiin liittyy tasapainon tunne: aikaa ja voimia riittää elämän eri osa-alueille. Vastaavasti työn ja perheen yhteensovittamisen pulmat voivat olla riski hyvinvoinnin kannalta. Työn ja perheen yhteensovittamisen haasteet ovat olennaisia myös yhteiskunnan kannalta (Lammi- Taskula 2009, 38).

Yksilöllisten henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttaminen voi perheelliselle työssä käyvälle vanhemmalle olla hyvin haasteellinen tehtävä. Suomalaista perhe- elämää koskevassa tutkimuksessaan Lammi- Taskula (Stakes 2009) toteaa, että hyvin koulutetut henkilöt, kuten johtavassa asemassa olevat , ylemmät toimihenkilöt ja yrittäjät tekevät pisimpiä työpäiviä. Nämä myös sanovat kokeneensa muita enemmän työstä johtuvaa ajanpuutetta perheensä kanssa (Jallinoja 2000, 145).

4.3 Lastenhoitojärjestelyt perheen arjessa

Lapsiperheen hyvinvointi lähtee sujuvasta arjesta ja arjen sujumiseen vaikuttavat monet eri tekijät. Työajan järjestelyt, hoito- ja perhevapaat, kotihoidontuki ja monipuoliset päivähoiton vaihtoehdot ovat edesauttaneet merkittävästi lapsiperheiden hyvinvointia.

Yksi perheen arjen tuki ovat perheelle sopivat lastenhoitopalvelut. Pentti Takala on kirjassaan Lastenhoito ja sen julkinen tuki 2000 tehnyt tutkimuksen, joka selvittää lastenhoitoa ja perhepoliittisia tukijärjestelmiä. Takalan tutkimuksessa pyritään luomaan kokonaiskuva nykyisistä lastenhoidon tukijärjestelmistä ja kysellään pienten lasten vanhempien kokemuksia ja mielipiteitä suomalaisesta perhepolitiikasta (Takala 2000).

Subjektiiivinen päivähoito- oikeus takaa kaikille perheille tasavertaisen mahdollisuuden valita päivähoiton perheen arjen tueksi. Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen tasapainoista kehitystä (Laki lasten päivähoitosta 1973, 1983, 2a§). Päivähoitolaki (36/1973) määrittää päivähoiton perustehtäväksi kodin kasvatustyön ja lapsen kasvun tukemisen. Päivähoito sisältää ydintehtävien lisäksi lisääntyvää yhteistyötä lapsen ja perheen erilaisten verkostojen ja moniammatillisten työryhmien kanssa.

Yhteiskunnallisena palvelujärjestelmänä päivähoito on erittäin tärkeä ja kattava lapsiperheille tarjottava sosiaalipalvelu. Päivähoitopalveluja käyttää lähes 70 % lapsiperheistä. Koska päivähoito on intensiivistä, sillä on suuret mahdollisuudet vaikuttaa perheiden elämään ja arkeen (Keskinen ym. 2004, 13-14.)

5 LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTIA EDISTÄVIÄ HANKKEITA

Kun kyse on lapsista ja heidän perheistään, hyvinvoinninedistämiseksi antaa suuntaviivoja YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka velvoittaa niin valtiota, kuntia, lasten vanhempia kuin muitakin lasten kanssa toimivia aikuisia. Sopimuksen sisältö voidaan tiivistää kolmeen eri teemaan: lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja hoivaan (protection), riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista (provision) sekä oikeus osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon (participation) (Lammi- Taskula, Karvonen & Ahlström 2009, 11).

Perhetyön kehittäminen ennakoivan lastensuojelutyön hengessä on 2000 luvulla ollut valtakunnallista. Vuonna 2005 käynnistettiin sosiaali- ja terveysministeriön toimesta eri puolilla Suomea 30 perhekeskushanketta. Yksi näistä hankkeista on opinnäytetyöni punaisena lankana kulkeva Tuulas- hanke, joka oli Tuusulan lastensuojelun ja perhekeskustoiminnan kehittämisen hanke. Tuulas-hanke on ollut kaksivaiheinen kokonaisuus. Ensimmäisessä vaiheessa lastensuojelun kehittämishankkeessa 2005 - 2007 tehty työ ja sen aikana luodut yhteistyöverkostot olivat pohjana toisen vaiheen perhekeskustoiminnan kehittämiseksi 2007 - 2009 (Tuusulan perhekeskushanke 2007- 2009- malleista käytännöiksi loppuraportti/ 2009.)

Helsingin Kaupungin Lapaset perheverkosto- hanke ja Tuusulan Tuulas- hanke ovat tarkoitukseltaan ja tavoitteiltaan vastaavia perhetyön kehittämisen hankkeita.

Helsingin kaupungin sosiaaliviraston Lapaset perheverkosto -hankkeen tavoitteena oli tukea perheitä mahdollisimman varhain, alkaen jo lapsen odotusajasta. Hankkeen tarkoituksena oli uudistaa Helsingin peruspalveluissa tehtävää yhteistyötä kehittämällä pysyvä perhepalveluverkosto, joka perustuu sosiaaliviraston ja terveyskeskuksen sekä kolmannen sektorin eri toimijoiden aikaisempaa tiiviimpään kumppanuuteen sekä perheiden omien vahvuuksien ja kes-

kinäisen vertaistuen hyödyntämiseen. Perhekeskus on nykyaikainen tapa tukea lapsiperheiden arkea ja järjestää lapsiperheiden palvelut. Perhekeskuksen palveluihin kuuluvat äitiys- ja lastenneuvola, varhaiskasvatus, koulu sekä varhaisen tuen ja perhetyön paikalliset palvelut. Myös järjestöjen ja seurakunnan lapsiperheille järjestämä toiminta on osa perhekeskuksen palveluverkosta. Perhekeskuksen toiminta on universaalia, sen peruspalvelut on tarkoitettu kaikille lapsiperheille. Monipuolisen palveluverkoston ansiosta perhekeskuksessa voidaan myös havaita lasten ja perheiden ongelmia mahdollisimman varhain ja antaa niissä tarvittavaa apua (Lapaset Perheverkosto -hanke 2005-2008 loppuraportti.)

Päivähoidon perhetyön kehittämisen projekteja ja hankkeita on toteutettu myös jo ennen 2000 lukua ja paikoin toimintamalleja on jopa vakinaistettu. Opinnäytetyöprosessin aikana olen tutustunut vain 2000 luvulla alkaneisiin hankkeisiin.

Hämeenlinnan kaupungissa on vuosina 2003- 2005 toteutunut Kimppa- perhetyö päivähoitossa hanke. KIMPPA perhetyö päivähoitossa -hankkeen tavoitteena oli kehittää päivähoiton perhetyötä. Keskeisin tehtävä oli lisätä lapsiperheiden hyvinvointia ja ehkäistä syrjäytymistä. Tavoite oli luoda päivähoitoon helposti lähestyttäviä perhepalveluja, joilla voidaan tarjota oikea-aikaista tukea perheen arjen pieniin ja suuriin pulmiin. Tärkeäksi tavoitteeksi nousi myös päivähoiton perhetyön toimintamallin kehittäminen ja varhaisen huolen puheeksi ottamisen keinojen vahvistaminen päivähoitossa (Kimppa perhetyö päivähoitossa -hanke. Loppuraportti 2006.)

Perhetyöhanke antoi päivähoiton työntekijöille välineitä vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. (<http://hameenlinna.fi/paivahoito/index.php?id=3603>).

Turun seudulla toteutettiin Sateenkaari Koto ry: n päiväkodeissa vuosina 2001- 2003 Kasvuturve-projekti. Sateenkaari Koto on pieni, vaihtoehtoinen järjestö, jonka perustehtävä on hoitaa lapsia perhelähtöisesti. Projektin tavoitteena oli vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Kasvuturve projektin tarkoituksena oli hakea uudenlaisia menetelmiä lasten vanhempien tukemiseen heidän kasvatustehtävässään. Kehittämistyö on lähtenyt käyntiin avainkysymyksistä: Miten voimme olla avuksi perheelle? Miten päivähoitopalvelua kehitetään tukemaan perheitä monipuolisesti? Miten henkilöstöä koulutetaan toimimaan odotusten ja tavoitteiden suuntaisesti? Mistä työhön otetaan aika ja resurssit? Perhetyötä ei voi hoitaa sivussa tai oman työn ohella (Keskinen ym. 2004, 16.)

Helsingin Itä-Pasilan varhaisen tuen hankkeen käynnistämisen taustalla oli Helsingin kaupungin

sosiaaliviraston johtoryhmän tekemä päätös erillisten määrärahojen varaamisesta positiivisen diskriminaation hankkeille vuodesta 2001 alkaen. Hankkeiden tarkoituksena tuli olla sosiaalipalvelutoimistojen varhaisen puuttumisen strategian kehittäminen. Kohderyhmäksi valittiin alle kouluikäiset lapset sekä heidän perheensä. Hankkeella pyrittiin löytämään peruspalveluihin keinoja tarjota alle kouluikäisten lasten perheille tukea mahdollisimman

varhaisessa vaiheessa ennen kuin ongelmat kärjistyvät sellaisiksi tilanteiksi, joissa tarvitaan lastensuojelun tukitoimia. Projekti oli suunnattu päivähoidon, neuvolatyön, kotipalvelun ja perhesosiaalityön kehittämiseen. Projektia jatkettiin kehittämällä perhetyötä varhaisessa tukemisessa yhdessä alueen päivähoidon kanssa. Sosiaalipalvelutoimiston perhetyöntekijä aloitti päivähoidon perhetyöntekijänä varhaisen tuen hankkeessa 1.3.2003 (Mattila 2005, 1-3.) Päivähoidon perhetyön tavoitteiksi asetettiin lasten kasvun ja kehityksen tukeminen, vanhemmuuden vahvistaminen, perheiden kotoutumisen edistäminen sekä moniammatillisen yhteistyön lisääminen varhaisen tuen orientaatioissa. Edelleen haluttiin aktivoida ja lisätä alueen asukkaiden osallistamista. Tärkeänä tavoitteena pidettiin myös henkilöstön varhaisen tuen osaamisen ja asiantuntemuksen kehittämistä. (Mattila 2005, 5.) Hankkeen aikana varhaisen tuen merkitys vahvistui. Yhteistyökumppaneiden kanssa opittiin varhaisen tuen työorientaatiota, että se sisältyy kaikkien lapsiperheiden kanssa tehtävään työhön. Työn myötä nousi verkostomainen työskentely, huolen puheeksi ottaminen heti vanhempien kanssa, oikea aikainen apu ja tuki asiakasperheille, asiakkaiden tarpeista lähtevä työskentely, asiakkaiden kohtaaminen ja kuunteleminen. (Mattila 2005, 38.) Päivähoidon perhetyöllä pystyttiin varhaisemmin auttamaan ja tukemaan perheitä, joita ei muuten olisi saatu perhetyön piiriin. Perhetyöntekijän mukana olo lapsen hoito -ja kasvatuskeskusteluissa lisäsi varhaista puuttumista. Verkostomainen työote vahvistui mm. asiakasperheiden avun tarpeen arvioinnilla yhdessä asiakkaan ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Alueen sosiaaliohjaajat tai perhesosiaalityöntekijät voivat jatkossa tehdä tiivistä yhteistyötä päivähoidon kanssa ja käydä huolikartoitukset läpi. Näin turvataan jatkossa varhainen tuki lapsille ja heidän perheilleen (Mattila 2005, 2.)

6 LAPSIPERHEEN JULKINEN TUKI

Lapsiperheiden hyvinvoinnista kantavat huolta erityisesti lapsiperheiden kanssa toimivat julki-set tahot. Perheen tukeminen mielletään myös valtiovallan tehtäväksi. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmassa perheiden hyvinvointia halutaan tukea muun muassa vähentämällä pahoinvointia ja syrjäytymiskehitystä sekä köyhyyttä ja eriarvoisuutta, parantamalla vanhempien mahdollisuutta viettää aikaa lastensa kanssa (ns. työn ja perheen yhdistäminen) ja lisäämällä lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen saatavuutta. Hallitusohjelmassa mainitaan erikseen tavoite lapsiperheiden palvelujen kokoamisesta perhekeskuksiksi (Vanhasen II hallituksen ohjelma, 2007.)

Tässä ainutlaatuisessa elämänvaiheessa on monenlaista, mitä perheen ulkopuoliset erilaiset toimijat voivat tehdä. Perheen luonnolliset tukiverkot ovat toki ensisijaisia, mutta monen perheen kohdalla puuttuvia tai riittämättömiä. Silloinkin, kun perheen omat voimavarat ovat riittäviä, yhteiskunnan antama tuki on merkittävä. Ydinperheenä perhe on politisoitunut ja tullut yhteiskunnalliseksi asiaksi. Perheen yhteiskunnallistumisen ilmeisin taso on kaikkialla

havaittava julkinen ja politisoitunut huoli perheestä. Sen hyvin- ja pahoinvoinnista puhutaan jatkuvasti lehdissä, televisiossa ja radiossa, poliittisissa puheenvuoroissa, hallinnollisissa mietinnöissä ja seminaareissa, tutkimuksissa, raporteissa ja tilastoissa. Perhe on yhteinen asia, eikä toteamuksessa ole mitään erityisen radikaalia (Yesilova 2009, 26- 27.) Perhepolitiikka on ollut hallituksen erityisen huomion ja kehittämisen kohteena jo muutaman hallituskauden ajan ja keväällä 2011 se nousee esiin eri puolueiden vaaliteemoissa. Seuraavaan hallitukseen perheministerin haluaisivat ainakin Päivi Räsänen johtamat kristillisdemokraatit (Keski- Uusimaa 9.2.2011, 2). Perheministerille yhteiskunnassamme olisi varmasti paljon tehtävää. Hyvinvoinnin kolmiulotteinen hahmotus tarjoaa näköaloja myös palvelujen tarkasteluun. Perheen ohella lasten kasvuympäristöihin kuuluvat tiiviisti myös sellaiset peruspalvelut kuten neuvola, päivähoito ja koulu sekä sen jälkeiset oppilaitokset. Näiden rinnalla erityispalveluiden, psykiatrian ja lastensuojelun piirissä olevien lasten määrä on kasvanut. Hyvinvointipolitiikka suppeastikin määriteltynä sosiaali- ja terveysalaan kattaa noin puolet Suomen julkisista menoista, joista palveluiden osuus on suuri. Näiltä palveluilta on syyt odottaa mahdollisimman punnittua käsitystä hyvinvoinnista. eri palveluiden perustehtävät voivat poiketa toisistaan paljonkin.

Vastuiden jakaminen perheen ja yhteiskunnan vastavuoroisissa suhteissa on merkinnyt taloudellisen ja sosiaalisen tase- arvon edistämistä; ihminen ei ole jäänyt yksin synnyinperheensä varaan. Uusliberalismin mukaiset muutokset poliittisessa ajattelussa ja toiminnassa ovat 2000-luvulle tultaessa olleet merkittäviä. Muutosten seurauksena eriarvoisuus on kasvanut, ja sitä on pidetty jopa välttämättömänä hintana talouskasvun turvaamiseksi. Sijoitukset lapsen kasvun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi ymmärretään pitkän aikavälin tuottavuutta turvaaviksi teoiksi. Lapsiväestön hyvinvoinnin katsotaan kuuluvan kaikille avokkaiisiin asioihin. Yhteiskunta ja talous tarvitsevat hyvän lapsuuden eläneitä aikuisia: lapsuudesta on tullut entistäkin selvemmin myös kansantaloudellisesti tähdellinen elämänvaihe. (Lammi- Taskula ym. 2009, 238- 239). Yksi merkittävimmistä lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavista asioista on kehittynyt neuvolajärjestelmämme.

6.1 Lastenneuvola työ

Lastenneuvolan työntekijä on tärkeä tukihenkilö lapsiperheen arjessa. Neuvolapalvelujen ytimessä ovat terveydenhoitajien ja asiakasperheiden säännölliset tapaamiset kuuden vuoden aikana. Määräaikaiset terveystarkastukset mahdollistavat lapsen ja perheen terveyden edistämisen, perheen voimavarojen ja erilaisten pulmien varhaisen tunnistamisen sekä tuen järjestämisen. Terveystarkastusten yhteydessä terveysneuvonta on asetuksen (STM 2008 a) mukaan toteutettava siten, että lapsen ja perheen kanssa yhteistyössä selvitetään yksilön ja perheen elämäntilanne, voimavarat ja neuvonnan tarpeet. Terveysneuvonnan tulee ikävaiheen ja yksilöllisten tarpeiden mukaan tukea lapsen ja hänen perheensä terveyden ja psy-

kososiaalisen hyvinvoinnin edistämistä. Terveystarkastusten säännöllisyys ja jatkuvuus edistävät tuttuutta, joka puolestaan lisää luottamusta ja helpottaa perheen terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien asioiden puheeksi ottamista (Lammi- Taskula ym. 2009, 155.)

6.2 Kasvatus- ja perheneuvola

Kasvatus- ja perheneuvontatyön alkulähde on kasvatusneuvolatoiminta. Kasvatusneuvolan juuret ulottuvat 1920 luvun Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliiton psykiatris- yhteiskunnallisen työn kokeiluun. Toisen maailmansodan jälkeisenä aikana niiden asema oli vahvistunut, kun kunnille ruvettiin jakamaan valtion apua. Vuoden 1972 kasvatusneuvolalain jälkeen kaikki kasvatusneuvolat kunnallistuivat. 1970- luvulle saakka neuvolatyössä painotettiin lapsen yksilöllisiä ongelmia. Perhekeskeisyyden myötä alkoivat lapsen hyvinvointi, hänen normaali kehityksensä ja sen tukeminen kasvatusneuvolatoiminnassa kiinnittyä voimakkaammin perhekokonaisuuteen ja vanhempiin. Vanhempien tukeminen sai kokonaan uuden merkityksen (Yesilova 2009, 98.)

Synnytetty perhekasvatusinstituutio oli moniosainen. Erilaisia tasoja, hierarkioita, yhteistyötä, kohderyhmiä ja sisällöllisiä painotuksia on niin paljon, että kokonaisuuden hahmottaminen on hankalaa. Perhekasvatusjärjestelmän luonnetta ja lähtökohtia kuvaa parhaiten pyrkimys olla ja vaikuttaa kaikkialla ja kaikissa mahdollisissa tilanteissa (Yesilova 2009, 102.)

Kasvatus- ja perheneuvolatyön asiakkuus on perheelle vapaaehtoinen tukimuoto. Asiakkuuden edellytys on koko perheen osallistuminen ja yhteisyö (Henkilökohtainen tiedoksianto).

6.3 Tuusulan hyvinvoinnin strategia

Voidakseen hyvin perhe tarvitsee ympärilleen vahvan tukiverkoston. Verkosto voi muodostua lähiomaisista, päivähoidon palveluista tai muista lapsiperheille suunnatuista palveluiden käytöstä. Myös Tuusulan lapsiperheiden arjessa näkyvät viime vuosikymmeninä yleistyneet perhelämän muutokset: muutot etäälle tutusta ja tukea antavasta lähipiiristä sukulaisten, ystävien ja tuttavien luota, lisääntyneet avioerot ja uusperheiden muodostuminen, työelämän kasvaneet vaatimukset, jotka heijastuvat mm. vanhempien pitkinä työpäivinä ja kiireisenä arkena, jossa ei aina ole riittävästi aikaa lapsille. Mielenterveys-, päihde- ja parisuhdeongelmat sekä työttömyys vaikeuttavat monen perheen elämää (Tuusulan perhekeskushanke 2007-2009- malleista käytännöiksi loppuraportti 2009.)

Kansalaisten tarpeisiin vastaaminen on merkittävin osa suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Hyvinvoinnin takaaminen on yhteiskunnalle sosiaalinen investointi. Perheiden Muutoksien kohtaaminen merkitsee monenlaisia haasteita sekä perheille itselleen että lasten, nuorten ja per-

heiden palveluita tuottaville kunnalle, seurakunnalle ja järjestöille. Ongelmien tiedostaminen ja niiden ennaltaehkäisy on merkittävä osa laadukasta kehittämisstrategiaa.

Tuusulassa on koko uuden vuosikymmenen ajan kehitetty aktiivisesti lapsiperheiden hyvinvointia lisääviä palveluita. Kehittämistyön näkökulmana on puuttua ongelmien ennaltaehkäisyyn. Yhteiskunnan rakennemuutokset näkyvät lapsiperheiden arjessa. Haasteita ei pystytä kohtaamaan ongelmitta ja niiden kasvu on Tuusulassa näkynyt koko 2000-luvun ajan lastensuojelutoimien tarpeen lisääntymisenä kuten niin monissa Suomen kunnissa (Tuusulan perhekeskushanke 2007- 2009- malleista käytännöiksi loppuraportti 2009.)

6.3.1 Tuusulan lapsi- ja perheasiainneuvosto

Tuusulan lapsi- ja perheasiainneuvosto on kunnanhallituksen nimeämä kunnan ja sen alueella toimivien lasten ja lapsiperheiden asioissa toimivien järjestöjen ja tahojen, lasten vanhempien edustajien sekä viranomaisten yhteistyöelin, jossa on tasapuolisesti edustajia Tuusulan eri alueilta. Lapsi- ja perheasiainneuvosto seuraa lapsiperheiden näkökulmasta kunnan päätöksentekoa ja tekee tarvittaessa aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja kunnan eri viranomaisille lapsiperheisiin liittyvissä asioissa.

Lapsi- ja perheasiainneuvosto edistää tuusulalaisten lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin toteuttamista ja yhteisöllisyyttä, sekä kehittää olemassa olevia ja uusia palveluja ja toimintoja (Toiminnan esite/ www.tuusula.fi) Lapsi- ja perheasiainneuvoston työ lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi on tavoitteellista ja tuottaa tulosta. Lapsi- ja perheasiain neuvosto teki 26.11.2008 kuntalaisaloitteen jossa vaadittiin lapsiperheiden kotipalveluita osaksi ennaltaehkäisevää perhetyötä. Tuusulan kunnanhallitus käsitteli neuvoston ehdotuksen keväällä 2009 ja teki päätöksen. Lapsi- ja perheasiain neuvoston tekemän aloitteen seurauksena Tuusulan Kunnan vuoden 2009 talousarviossa lisättiin perhetyön resursseja kahdella työntekijällä ja mahdollistettiin lapsiperheille kotiin tarjottavien perhetyön palvelujen lisääminen. Toinen perhetyöntekijän toimi perustettiin lastenneuvolatoiminnan yhteyteen ja toinen vammaispalveluihin. Kuntalaisaloitteita voi tehdä internet osoitteessa:

http://www.tuusula.fi/aloitteet/nayta.tmpl?sivu_id=1095;id=15;navipath=

6.3.2 Klaavonkallion perhekeskus

Klaavonkallion perhekeskus Myötätuuli on tuusulalaisten lapsiperheiden avoin kohtaamispaikka, vanhempien ja lasten yhteinen olohuone. Perhekeskuksessa on mahdollisuus tutustua toisiin samassa elämäntilanteessa oleviin perheisiin ja saada vertaistukea.

Klaavonkallion perhekeskuksessa toimivat yhteistyössä Tuusulan kunta, Tuusulan seurakunta ja Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL).

Klaavonkallion perhekeskus Myötätuulessa toimivat eri arkipäivinä lastenkerhot, (kerhoihin haetaan päivähoitolomakkeella) perhekerhot, vauvaperheiden foorumi vauvala ja MLL: n perhekahvila Tuulenpesä. Seurakunnan järjestämiä koko perheen tupailtoja on joka toinen viikko.

Perhekerhossa on viikoittain vaihtuvaa lasten ja vanhempien vuorovaikutusta tukevaa yhteistä tekemistä, alustuksia, keskusteluja eri teemoista, joskus myös vierailijoita tai esittelijöitä.

”Myötätuulessa voi jakaa arkea ja saada hyvä mielen. Myötätuulesta voit löytää muiden aikuisten seuraa ja sinulla on mahdollisuus monipuoliseen puuhailuun lapsesi kanssa. Myötätuuleen voi mennä oman aikataulun mukaan pikaisesti piipahtaen tai viettäen useita tunteja. Tarjolla on mehua, kahvia, tai teetä pientä maksua vastaan. Voit myös ottaa mukaan omat eväät ja lämmitettyä vaikkapa lounaan. Vanhemmilla on mahdollisuus saada alueen muilta kasvat- ja hoitotyön ammattilaisilta ohjausta ja apua muun muassa verkostoyhteistyön ja perhelinkin kautta”

(www.tuusula.fi->kuntalaisena Tuusulassa->paivahoito->avoin perhekerhotoiminta)

7 LASTENSUOJELU

Lastensuojelun pääasiallinen tehtävä on edistää lapsen ja nuoren hyvinvointia. Se turvaa lapsen tai nuoren kasvua ja kehitystä. Lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapuoliseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 1983/ 683).

Lastensuojelu voidaan jakaa lastensuojelun ehkäiseviin ja avohuollon palveluihin, huostaanottoon ja sijaishuoltoon ja perhehoitoon (Huhtanen 2004, 20). Lastensuojelun interventiot merkitsevät puuttumista perhe- elämän yksityisyyteen ja vanhemmuuteen. Koska huomattava osa asiakassuhteista käynnistyy viranomaiskontrollin lähtökohdista, yhteistyön lähtökohdat ovat kieltämättä hankalat (Rajavaara 1992, 119.)”

*”Voisikohan sille keksiä jonkun toisen nimen?
Lastensuojelu- sanasta tulee lähes kaikille mieleen edelleen
huostaanotto”(henkilökohtainen tiedoksianto).*

Suppeassa merkityksessä lastensuojelusta puhuttaessa tarkoitetaan perhe- ja yksilökeskeistä sosiaalityötä, jonka tarkoituksena on vaikeisiin elämän tilanteisiin joutuneiden perheiden tukeminen. Tällä tarkoitetaan muun muassa erilaisia tukitoimia, palveluohjausta,

perheoikeudellisten asioiden käsittelyä ja tarvittaessa lapsen edun nimissä tehtäviä toimenpiteitä, kuten huostaanottoa tai lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Se voi olla mm. neuvontaa, ohjastusta, keskustelua, tukemista koulutuksessa, harrastuksissa, ammatin hankinnassa tai työelämässä, tukiperhe tai -henkilö, loma- ja virkistystoiminta tai taloudellista avustamista (Tuusula intranet: perhetyö).

Lastensuojelun lisäksi kunnat veloitetaan järjestämään lastensuojelulain 3a § mukaista ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakas. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa (Rohkaistumiskoulutus 2010. Tuusulan kunnan luentomateriaali.)

Nämä toimijat ovat tärkeässä roolissa sekä ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä että lastensuojelun työntekijöiden yhteistyökumppaneina lastensuojelun asiakasprosesseissa. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 61).

7.1 Varhainen puuttuminen

Lastensuojelulaki (417/2007) on tehty suojelemaan lapsen kasvua ja kehitystä.

Sen tarkoituksena on turvata lapselle oikeudet turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulaki määrittelee myös, että lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava lapsen vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään.

Nykyään lasten erityisen tuen tarpeen yhteydessä puhutaan varhaisesta puuttumisesta. Käsite on yleistynyt ja vakiintunut kielenkäytössä. Sillä ymmärretään lapsen asioihin tarttumista silloin, kun aikuisessa herää huoli lapsesta. Huolenaiheet voivat liittyä lapsen hyvinvointiin, kehitykseen, elämäntilanteeseen ja olosuhteisiin. Varhainen puuttuminen käsittää ennalta ehkäisevän toiminnan eli prevention ja korjaavia toimenpiteitä eli interventioita. Varhaisen puuttumisen on käynnistänyt sosiaali- ja terveysministeriö: se on aloittanut lukuisia hankkeita ja projekteja (Keskinen 2004, 188.)

Päivähoidossa on kautta aikojen pyritty ehkäisemään ongelmia jo ennalta ja vastaamaan erilaisilla korjaavilla toimenpiteillä lapsen erityisen tuen tarpeeseen. Varhainen puuttuminen on ollut ajankohtaista tilanteessa, jossa lapsen erityisen tuen tarve on kasvanut. Varhaisella puuttumisella pyritään toisaalta ehkäisemään ennalta riskejä, jotka vaarantavat lapsen hyvinvointia. Toisaalta tarvitaan toimenpiteitä, joilla pyritään vastaamaan lapsen erityisen tuen tarpeeseen. Varhaista puuttumista ovat interventiot eli ulkoapäin tulevat ohjatut väliintulot, joilla pyritään vaikuttamaan lapsen tai ryhmän käyttäytymiseen (Keskinen 2004, 190- 191.)

Suurin osa päivähoito ikäisistä lapsista eli noin 60 % ei tarvitse erityistä tukea kasvun ja kehityksen tukena (Huhtanen 2004, 43).

Kun huoli lapsesta herää, on huolen arvioinnissa keskeistä havainnot jotka kohdistuvat lapseen, vanhemmuuteen ja kotiin. Ennakointi on puheeksi ottamisen menetelmän ydintä. Ennakoinnit ovat työntekijän tekemiä ajatuskokeita, joiden avulla hän tunnustelee mielessään omien tekojensa (puheeksioton) seurauksia. Ennakoinnit ovat enemmän tai vähemmän selkeitä ja tietoisia. Tietoisten ennakkointien avulla työntekijä voi löytää sellaisen tavan toimii, jonka arvelee johtavan parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen, tässä tapauksessa huolen puheeksiottaminen siten, että kontakti säilyy ja lapsen tilanne paranee (Eriksson ym. 2005, 27.)

7.2 Huoli puheeksi

Huolen puheeksiottaminen ja ensiaskeleiden ottaminen ratkaisujen tiellä ovat tärkeitä, joskaan ei aina helppoja tilanteita. Huoliseula on kehitetty arviointivälineeksi, jota eri ammattilaiset voivat käyttää omien huolitunteidensa jäsentämiseen. Huoliseula on lapsen varhaisen tuen tarpeen tunnistamiseen laadittu kuntalomake (lomakenumero e7565/ Suomen kuntaliitto).

Huoliseulat ja -mittarit ovat apuvälineitä, joiden avulla on mahdollisuus toimia ja arvioida tilannetta (Huhtanen 2004, 48.) Näitä kuntalomakkeita myy kustannustalo Edita. Lomakkeita saa myös sähköisenä.

Huolen vyöhykkeistö on jaettu neljään osaan sen mukaan, minkälainen on työntekijän huoli lapsesta:

- 1) huoleton tilanne
- 2) pieni huoli
- 3) ns. huolen harmaa vyöhyke
- 4) suuri huoli

Huolen harmaalla vyöhykkeellä työntekijä kokee, että hänen omat auttamiskeinonsa eivät riitä, vaan tarvitaan tukea ja/ tai kontrollia (Keskinen 2004, 203- 204.)

Suuren huolen tilanteissa puheeksiottaminen on välttämätöntä ja selvää. Se kuitenkin tiedetään, että mitä nopeammin asioihin puututaan ja ryhdytään tarvittaviin toimiin, sitä paremmin tueksi todella menevät toimintamahdollisuudet ovat lapsen ja perheen elämässä käytävissä (Erikson 2005, 27.)

Kun epäily tai huoli lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta herää, on päivähoito työntekijällä velvollisuus ottaa huoli puheeksi. Huolen ottaminen puheeksi on olennainen osa kunnioitettavaa varhaista puuttumista. Huoli ilmaisee, että asioiden ennakoitaan menevän lapsen tai

nuoren kannalta huonoon suuntaa, ellei saada aikaan muutosta. Usein tilanteen muuttamiseen tarvitaan yhteistyötä paitsi lapsen tai nuoren itsensä kanssa, myös hänen huoltajiensa kanssa (Erikson & Arnkil, 2005, 7.)

Ensimmäinen askel huolen purkamisessa on ottaa yhteys lapsen huoltajaan ja kertoa omista havainnoista. Rakentava keskusteluyhteys on avain lapsen edunmukaiseen yhteistyöhön. Jos vanhempien kanssa ei päästä yhteistyöhön ja oma huoli lapsen hyvinvoinnista kasvaa, on päivähoiton työntekijällä viranomaisena velvollisuus ilmoittaa asiasta lastensuojeluviranomaisena lastensuojeluviranomaisille(Henkilökohtainen tiedoksianto). Puheeksioton aikana tai sen jälkeen alkaa hahmottua, selvitäänkö lapsen tai nuoren auttamisesta työntekijän tai työyksikön ja vanhempien yhteistoimin vai tarvitaanko lisätukea(Erikson ym. 2005, 40).

7.3 Ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojelun asiakkuuden etenemisprosessi on määritelty lastensuojelulaisissa. Uusi lastensuojelulaki vastuttaa eri toimijoita, kuten päivähoiton henkilökuntaa aiempaa enemmän esimerkiksi ilmoitusvelvollisuus pykälän kautta, jota on laajennettu ja tarkennettu edelliseen lakiin verrattuna. Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus tarjoaa mahdollisuuden kontrolliin joka tuo tukea.

Prosessi lähtee siitä, että lapsesta on tehty lastensuojeluilmoitus. Tavoitteena on tukea vanhempia heidän kasvatustyössään, sekä suorittaa perhe- ja yksilökohtaista ehkäisevää ja korjaavaa lastensuojelutyötä. Tästä näkökulmasta katsoen kaikki lasten ja nuorten kanssa työskentelevät työntekijät toimivat lastensuojelulain alaisissa tehtävissä.

Lastensuojelulain 40 § ilmoitusvelvollisuus

Jos sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutoimen, poliisin tai seurakunnan palveluksessa oleva henkilö on virkaa tai tointa hoitaessaan saanut tietää ilmeisestä perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta, hänen on ilmoitettava asiasta viipymättä sosiaalilautakunnalle. (Lastensuojelulaki 25 §).

Lastensuojeluilmoituksen tekoa on joskus estänyt pelko siitä, että ilmoitus on turha tai että se johtaisi lapsen huostaanottoon. Ilmoitus tarkoittaa kuitenkin vain lastensuojelutyöntekijän velvollisuutta tutkia tilanne ja käynnistää tukitoimet (Eriksson ym. 2005, 33.)

7.4 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojeluasian vireille tulo alkaa lastensuojeluilmoituksesta. Sosiaalityöntekijä tekee selvityksen lastensuojelun tarpeesta. Jos tarvetta ei ole, asiakkuus päättyy. Jos taas tarvetta on, tehdään asiakassuunnitelma, jossa on ehdotuksia jatkotoimenpiteistä. Tällöin kuvaan

astuu päivähoito, jonne lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimenpiteenä. Tästä sosiaalityöntekijä tekee erillisen päätöksen. Kun lastensuojelun tarve loppuu, lapsen asiakkuus lastensuojelussa päättyy (Taskinen, 2007, 33.)

Päiväkodin toimesta tehdyn lastensuojeluilmoituksen jälkeen lastensuojelun sosiaalityöntekijä käynnistää lastensuojelun tarpeen selvityksen. Tästä hetkestä alkaa lapsen lastensuojeluasiakkuus. Ilmoituksen jälkeen lastensuojelutarvetta selvitetään ja kartoitetaan avohuollon tarjoamia tukitoimia, eli tehdään lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelutyötä. (Heino 2008, 15.) Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on tukea ja edistää lapsen myönteistä kehitystä sekä vahvistaa vanhempien ja lapsen hoidosta, sekä kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskykyä ja mahdollisuuksia (Lastensuojelulaki 417/2007).

8 PERHETYÖ

Perhetyö on ennaltaehkäisevää perheiden varhaista tukemista eri muutos- ja elämäntilanteissa. Perhetyö voi olla vanhemmuuden tukemista, lasten ja kasvatuksen ohjaamista, vuorovaikutustaitojen vahvistamista, sosiaalisten verkostojen laajentamista, perheen toimintakyvyn vahvistamista sekä syrjäytymisen ehkäisyä. Perhetyössä korostuu perheiden omien voimavarojen näkyväksi tekeminen ja kasvatuskumppanuuden merkitys päivähoiton henkilökunnan kohtaamisissa, sekä vanhempien keskinäisissä vertaisryhmätapaamisissa (Puroila, 2001, 1).

Kunnallinen perhetyö on osa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Lastensuojelun perhetyö on kunnan lakisääteinen palvelu (Lastensuojelulaki 36 §), jonka tarkoituksena on lasten ja heidän perheidensä auttaminen ja tukeminen. Tukemisen kohteena voivat olla sekä tilapäistä tukea tarvitsevat perheet, että pitkän lastensuojeluasiakkuuden omaavat perheet.

Perhetyö on tavoitteellista toimintaa, joka perustuu yhdessä asiakasperheen ja sosiaalityöntekijän kanssa tehtyyn lastensuojelun asiakassuunnitelmaan. Työskentely dokumentoidaan lastensuojelun asiakastietojärjestelmään. Tavoitteena on auttaa perhettä selviytymään elämän eri tilanteista ja vahvistaa lapsen sekä perheen omia voimavaroja ja vahvuuksia. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden auttajatahojen kanssa (Tuusulan intranet: perhetyö.)

Perhetyön motiivina on usein huoli perheestä ja etenkin lapsista. Kuitenkin esimerkiksi neuvolassa terveydenhoitajan tekemä perustyö on perhetyötä, joka on samanlaista kaikille asiakkaille ilman, että terveydenhoitajalla tarvitsee olla huolta perheestä. Perhetyötä tehdään neuvolassa, kotipalvelussa, sosiaalitoimistossa, koulussa, perhe- ja kasvatusneuvolassa, lastensuojelulaitoksissa ja sairaaloissa. Sitä tehdään niin julkisella sektorilla kuin järjestöissä, seurakunnissa sekä yrityksissä, mutta paljon myös projekteissa. Perhetyö on usein moniammatillista työtä, jolloin useamman erikoistuneen alan osaaminen ja tieto voidaan yhdistää. Perhetyön kohteena ovat perheet ja niiden jäsenet: joko perheelle tehdään jotain tai perheen kanssa tehdään jotain. Perheitä voidaan neuvoa, valistaa, ohjata,

kasvattaa, auttaa, konsultoida, valmentaa tai terapoida. Perheen tilaa selvitetään, sen toimivuutta arvioidaan ja kerätään siitä tietoa. Kaiken kaikkiaan perhetyö on keskeinen osa hyvinvointiyhteiskunnan toimintaa. (Vuori & Nätkin 2007, 7 - 8.)

Perheet ohjautuvat lastensuojelun perhetyön asiakkuuteen sosiaalityöntekijän kautta. Lastensuojelu on vuorovaikutustyötä, jossa pyritään turvaamaan lapsen edun toteutuminen tarjoamalla tukea vanhemmille ja lapsille. Työskentely tapahtuu pääsääntöisesti perheen kotona. Menetelminä käytetään mm. keskustelua, yhdessä tekemistä sekä toiminnallisia välineitä (Henkilökohtainen tiedoksianto.)

Viimesijaisena keinona käytetään avohuollon sijoitusta perheeseen tai lastensuojelulaitokseen tai huostaanottoa. Laki vaatii kuntia toimimaan suunnitelmallisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Tämän neljän vuoden välein tarkistettavan lain on katettava laajasti lasten ja nuorten, sekä perheiden hyvinvointiin liittyvät palvelut. Lain tarkoituksena on mahdollistaa entistä varhaisempi ongelmiin puuttuminen ja eri ammattiryhmien välinen tehokas tuki avopalveluissa. Mitä varhemmin perheitä tuetaan, sitä paremmin ongelmien kasautuminen ja lasten psyykkisen hyvinvoinnin vaarantuminen on ehkäistävissä. Vanhemmuuden tukeminen ja varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen ovat yhteiskunnassamme erityisen huomion kohteena (Lammi- Taskula ym. 2009, 143.)

8.1 Perhetyön käsite

Perhetyön käsitettä käytetään ja ymmärretään hyvin monella tavalla, mutta perhetyön sisällönä nähdään usein yhtäältä perheen arjen tukemista ja toisaalta puuttumista perheen elämään vahvojen väliintulojen avulla. Perhetyön työskentely on usein muutokseen tähtäävää, perheiden (lasten) hyvinvointia lisäävää tavoitteellista työskentelyä, jossa työn keskiössä on itse perhe. Lastensuojelun perhetyön ympärillä toimii monia eri tahoja, monenlaisissa tehtävissä. Perhetyön käytännöt ovat kirjavia ja puhe perhetyöstä yhtäältä yleisluontoista ja hämmentävää toisaalta tarkkaa kuvausta. Perhetyön käsitteitä on lukematon määrä. On ohjaavaa perhetyötä, avohuollollista perhetyötä, avotyötä, toiminnallista avotyötä, tehostettua perhetyötä, perhetukityötä ja perheen yhdistettyä hoitoa. Avohuollon työmuodoiksi on luokiteltu sosiaalitoimen, kotipalvelun ja järjestöjen (ei laitosta tukirakenteena) perhetyömuodot, jossa tukeminen tapahtuu pääsääntöisesti perheen kotona tai ”perheen maaperällä” (Heino, Berg & Hurtig 2000, 10- 13.)

8.2 Ennaltaehkäisevä perhetyö

Ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteena on ylläpitää perheen hyvinvointia ja ehkäistä ennalta elämässä esiintyviä muutostilanteiden riskejä. Ennaltaehkäisevää perhetyötä kuvataan käsitteellä kohdennettu sosiaalipalvelu. Asiakassuhteen alussa tehdään yhdessä perheen kanssa perhepalvelusuunnitelma. Siihen kirjataan perheen asettamat tavoitteet perhetyölle, käytettävät työmuodot, perhettä tukevat yhteistyötahot ja perheen oman luonnollisen verkoston antama tuki (Heino ym. 2000, 58- 59.)

Tehtävänä on tukea perhettä ja auttaa sitä löytämään omat voimavaransa. Ennaltaehkäisevän perhetyön asiakkaat ovat usein lasta odottavat perheet sekä perheet, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteena on ylläpitää perheen hyvinvointia ja siten ehkäistä elämän muutostilanteissa esiintyvät riskit. Perhetyön tehtävänä on tukea perhettä arjessa ja auttaa löytämään perheen omat voimavarat. Työskentelyssä painottuu varhainen tukeminen, joka on sekä perheen, että työntekijän näkökulmasta palkitsevaa, koska muutoksia voidaan saada aikaan lyhyenkin ajan kuluessa. Asiakasperheinä ovat usein perheet, jotka odottavat lasta ja perheet, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. (Järvinen ym. 2007, 35.)

Kunnan, tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma (Lastensuojelulaki 12§).

Ennaltaehkäisevä perhetyö on vapaaehtoisuuteen perustuvaa eikä siten vaadi lähetettä tai lastensuojelun asiakkuutta. Ennaltaehkäisevä perhetyö liittyy vanhemmuuden tukemiseen, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamiseen, kodin arjen ja arkirutiinien hallintaan, perheen toimintakyvyn vahvistamiseen uusissa tilanteissa, perheen vuorovaikutustaitojen tukemiseen, sosiaalisten verkostojen laajentamiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. (Lastensuojelun käsikirja, <http://www.sosiaaliportti.fi>.)

Ennalta ehkäisyllä tarkoitetaan etukäteen puuttumista tilanteeseen tai sellaiseen asiaan, joka mahdollisesti voisi kasvaa suuremmaksi ongelmaksi, jos siihen ei puututa ajoissa.

Ennalta ehkäisevä perhetyö voidaan jakaa kahteen osaan: tukeen ja kontrolliin. Tuessa perhetyöntekijä tukee perhettä neuvoin ja ohjein, kun taas kontrollissa on enemmän sosiaalityöntekijä mukana. Jos asiakkaalla on vain hiukan huolta ja motivaatio parantaa olosuhteita on korkea, tuki on oikea muoto. Jos taas huolta on paljon, asiakkaalla on jokin uhka tai vaara ja motivaatio olosuhteiden muutokseen puuttuvat, asiakas saa tuen lisäksi kontrollia. (Heino. 2008, 24- 25.)

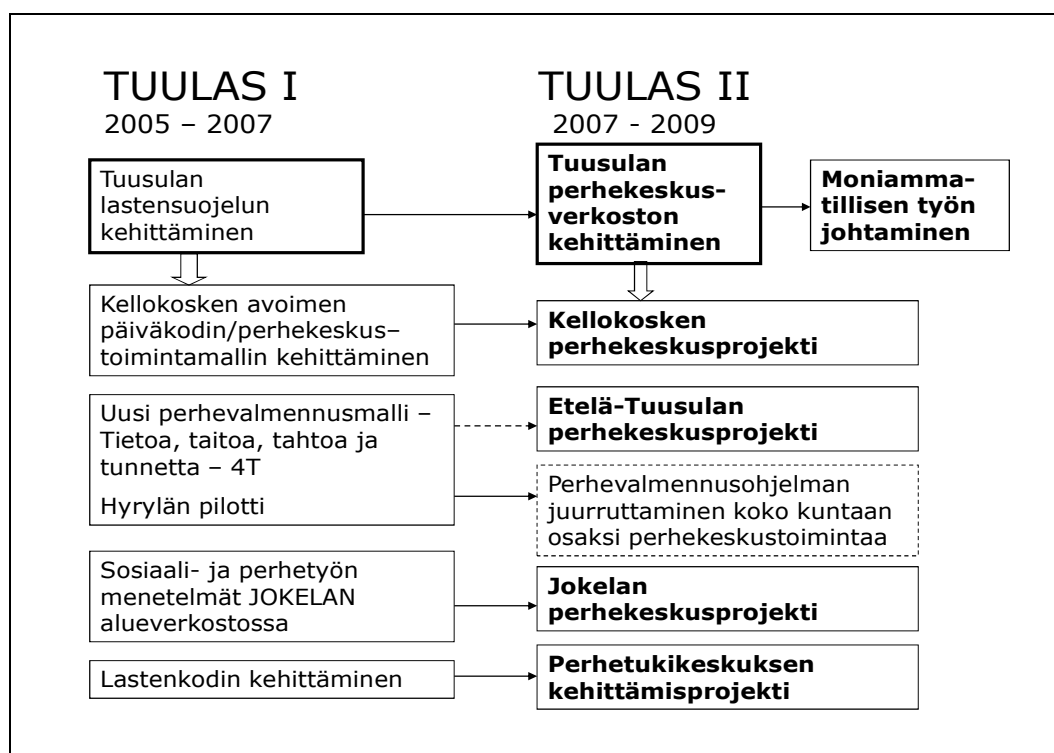
Ennalta ehkäisevään työhön kuuluvat mm. neuvolakäynnit, terveydenhuolto ja päivähoido. Lasta autetaan aina niin, että hän on keskiössä, jonka ympärillä ovat auttajat ja kasvattajat. Yleensä perhe on vahvasti läsnä näissä tilanteissa. Jos lapsi tarvitsee päivähoidoa avohuollon tukitoimena, päätöksen siitä tekee lapsen tai perheen asioita hoitava sosiaalityöntekijä.

Avohuollon perhetyö on lähinnä arjessa mukana kulkemista, ja sen tavoitteena on koko perheen elämänhallinnan kohentuminen. Perheissä, joissa tehdään avohuollon perhetyötä, ei tavallisesti ole huostaanoton uhkaa (Keskinen ym. 2004, 84.)

9 LASTENSUOJELUN PERHETYÖN KEHITTÄMINEN TUUSULASSA

Vuonna 2005 Tuusulassa käynnistyi lastensuojelun kehittämishanke, jolle annettiin nimeksi Tuulas. Tässä Tuulaksen ensimmäisessä vaiheessa sekä ehkäiseviä, että korjaavia palveluita kehitettiin neljässä osaprojektissa. Hankkeessa luotiin suunnitelmia ja toimintamalleja, mutta monessa kohdin kehittäminen oli pahasti kesken eikä toimintamalleja ehditty juurruttaa riittävästi arkikäytännöiksi. Tuulaksen jatkohankkeelle haettiin valtionavustusta sosiaali- ja terveysministeriön PERHE-hankkeesta ja se saatiin vuosille 2007 - 2009. Uudella hankkeella tavoiteltiin selkeiden rakenteiden luomista ennakoivalle ja ehkäisevälle lapsiperhetyölle. Tavoitteena oli myös jatkaa edelleen perhetukikeskuksen eli entisen lastenkodin toiminnan kehittämistä.

Alla olevassa prosessikaaviossa (Kuvio 1) on havainnollistettu hankkeen etenemisprosessi.

Kuvio 1: Tuulas-hankkeen eteneminen (Tuusulan perhekeskushanke 2007 - 2009- malleista käytännöiksi loppuraportti 2009.)

9.1 Perhekeskustoiminta

Perhekeskustoiminnan kehittämistyön keskiössä on ollut koko perheen hyvinvoinnin edistäminen muun muassa luomalla tilaa äitiydelle, isyydelle ja vanhemmuuden taitojen vahvistamiselle. Taustalla on ajatus, että tukemalla vanhemmuutta voidaan turvata hyvää lapsuutta. Perhekeskustoiminta on tarkoitettu kaikille lapsiperheille alkaen ensimmäisen lapsen odotusajasta jatkuen lapsen kasvaessa muissa peruspalveluissa.

Perhekeskuksen toimintamalli perustuu kumppanuuteen, jossa perhekeskuksen palveluihin kuuluvat äitiys- ja lastenneuvola, varhaiskasvatus, koulu, nuorisopalvelut sekä varhaisen tuen ja perhetyön paikalliset palvelut sekä järjestöjen ja seurakuntien perhepalvelut. Perhekeskustoiminnan kehittämisen pyrkimyksenä on ollut luoda yhteistyölle toimivat käytännöt ja rakenteet. Perhekeskuksen tärkeä toimintaperiaate on vertaistoiminnan ja yhteisöllisyyden edistäminen. Vanhempainryhmä- ja vertaistoiminta auttavat kasvamaan vanhemmuudessa ja mahdollistavat yhteisöllisyyden kehittymistä. Vertaistuesta on kotimaisten ja ulkomaisten tutkimusten mukaan kiistatonta hyötyä monille perheille. Erityisesti kriittisinä siirtymäkausi- na, kuten ennen ja jälkeen lapsen syntymän, ryhmämenetelmät voivat olla yksilömenetelmiä tuloksellisempia (Tuusulan perhekeskushanke 2007 - 2009 - malleista käytännöiksi loppuraportti 2009.)

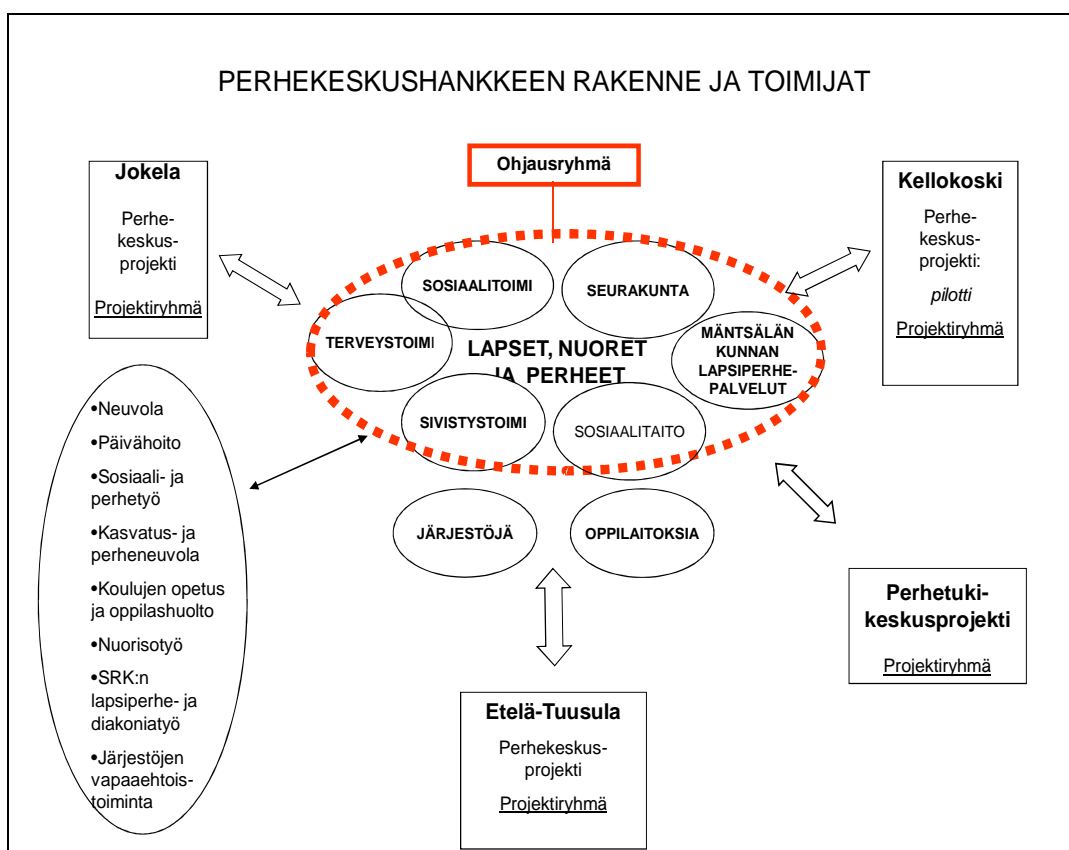
9.2 Hankkeen tausta ja vaiheet

Perhekeskustoiminta on monissa kunnissa lähtenyt liikkeelle perhevalmennuksen kehittämistä ja Tuusulassakin se oli keskiössä. Perhekeskukset ovat kuitenkin aina lähtökohdiltaan ja toimintamuodoiltaan sijaintipaikkansa näköisiä. Yhteistä perhekeskuksille on, että niihin on koottu yhteen lasten ja perheiden palveluja toimialarajat ylittävällä yhteistyöllä. Toimijoina perhekeskuksessa voivat olla kunnan peruspalveluista esimerkiksi neuvola, varhaiskasvatus, koulu ja perhetyö. Monissa kunnissa yhteistyökumppaneina ovat myös seurakunta ja järjestöt. Tuusulassa on paljon lapsiperheitä ja väestöstä kolmasosa on alle 19-vuotiaita. Sekä kunnan sisäinen että kuntarajojen yli tapahtuva muuttoliike on vilkasta. Tuusulan lapsiperheiden arjessa näkyvät viime vuosikymmeninä yleistyneet perhe-elämän muutokset: muutot etäälle tutusta ja tukea antavasta lähipiiristä sukulaisten, ystävien ja tuttavien luota, lisääntyneet avioerot ja uusperheiden muodostuminen, työelämän kasvaneet vaatimukset, jotka heijastuvat mm. vanhempien pitkinä työpäivinä ja kiireisenä arkena, jossa ei aina ole riittävästi aikaa lapsille. Mielenterveys-, päihde- ja parisuhdeongelmat sekä työttömyys vaikeuttavat monen perheen elämää.

Hankkeen tavoitteissa ja toimintamallien kehittämisessä on koko ajan keskeistä ollut rakenteiden luominen moniammatilliseen yhteistyöhön lasten, nuorten ja perheiden palveluissa.

Moniammatillisuus on tarkoittanut tasavertaista kumppanuutta kunnan, seurakunnan ja järjestöjen toimijoiden kesken. Moniammatillisuus ei kuitenkaan ole tavoite sinänsä, vaan työväline asiakaslähtöisessä, asiakkaan tarpeita ja näkökulmaa palvelevassa tavassa järjestää palveluita. Palvelut tulisi olla saatavilla yhdestä ovesta mahdollisimman matalan kynnyksen yli astuen. Koko kunnan tasolla tavoitteeksi asetettiin kunnan eri toimialojen, seurakunnan ja järjestöjen toteuttamien lasten ja perheiden palveluiden moniammatillisen verkoston luominen. Alueellisen tason tavoitteeksi asetettiin paikallisen perhekeskusmallin luominen pilottina Kellokosken perhekeskus, jossa yhteistyökumppanina on ollut myös Mäntsälän kunta. Hankekokonaisuudessa jatkettiin edelleen yhtenä osaprojektina Tuusulan perhetukikeskuksen eli entisen lastenkodin kehittämistä. Näihin tavoitteisiin liittyi henkilöstön käyttämien työmenetelmien ja osaamisen kehittäminen. Perhekeskushanke oli jatkohanke sitä edeltäneelle 2,5 vuoden hankkeelle ja jatkovaiheessa toivottiin päästävän malleista käytäntöihin.

Alla olevassa prosessikaaviossa (Kuvio 2) on havainnollistettu perhekeskushankkeen rakenne ja toimijat.

Kuvio 2: Perhekeskushankkeen rakenne ja toimijat (Tuusulan perhekeskushanke 2007 - 2009 - malleista käytännöiksi loppuraportti 2009.)

9.2.1 Tavoitetaso 1: Verkostoituminen

Edistetään verkostoitumista koko kunnan tasolla painopisteenä tehostaa varhaista havaitsemista ja puuttumista yli hallintorajojen yhteistyössä seurakunnan ja järjestöjen kanssa tiivistämällä yhteistyötä ja kehittämällä yhteiseen näkemykseen perustuvia toimintatapoja, ja kytkemällä toimintamallien kehittäminen kunnan organisaation samanaikaisiin muutoksiin, jotka mahdollistavat verkostoitumista ja uusia toimintakäytäntöjä.

9.2.2 Tavoitetaso 2: Perhekeskus toiminta

Alueellisen perhekeskuksen toimintamallin luominen: kaikkiin Tuusulan aluekeskuksiin muodostetaan perhekeskukset, jotka toimivat lapsiperheiden avoimina kohtaamispaikkoina ja lapsiperhepalvelujen tarjoajina matalan kynnyksen periaatteella. Perhekeskusmallin pilottina toimii Kellokosken perhekeskus IKIOMA.

9.2.3 Tavoitetaso 3: Työmenetelmien ja osaamisen kehittäminen

Osaamisalueet:

- verkostotyön osaaminen
- varhainen havaitseminen ja puuttuminen
- arviointiosaaminen perheiden kanssa tehtävässä työssä

oman työn arvioinnin menetelmät ja käytännöt sekä asiakaspalautteen hyödyntäminen (Tuusulan perhekeskushanke malleista käytännöiksi loppuraportti 2009.)

10 PERHETYÖNKESKUS HYRYLÄN PERHELINKKI

Tuusulassa lapsiperhepalveluiden verkostotyön toimintamallin kehittämistarve syntyi 2005 käynnistyneessä Tuulas-hankkeen I-vaiheessa ja elokuusta 2008 lähtien alettiin soveltaa Perhelinkki-mallia Tuusulan tarpeisiin. Talven ja kevään 2009 aikana käynnistyivät perhelinkkiko-keilut Tuusulan kolmessa aluekeskuksessa Hyrylässä, Jokelassa ja Kellokoskella. Perhelinkin kehittymistä on seurattu esimiesten seminaaripäivillä, joilla on kehitetty esimiestason moniammatillista yhteistyömallia alueellisen verkostotyön ohjaamiseksi. Perhelinkki on dialogi- nen verkosto, ei hallinnollinen verkosto. Perhelinkin kokouksessa työmuotoja ovat: asiakas- vastaanotto, yhteistyökonsultaatio ja nimetön konsultaatio, sekä tiedottaminen ja kehittämi- nen. (Perhelinkin käsikirja 2009.)

Etelä-Tuusulan alue on aluekeskuksista suurin ja samalla tietyssä määrin hajanaisin: työntekijöitä ja erilaisia toimintoja alueella on selvästi enemmän kuin muilla alueilla.

Uuden verkostotyömallin luominen herätti paljon keskustelua ja ristiriitaisiakin ajatuksia sen tarpeesta ja toimintatavoista. Lopulta myös Etelä-Tuusulassa päädyttiin siihen, että aletaan kokeilla verkostotyökokouksia perhelinkin toimintamallin mukaan. Perhelinkki käynnistyi keväällä 2009 ja on toiminut sekä asiakasyhteistyön, että yhteisen alueellisen kehittämisen foorumina. Etelä-Tuusulassa projektiryhmä perhekeskuksen suunnittelemiseksi alueelle käynnistettiin varsinaisesti vasta keväällä 2008. Tausta-ajatuksena oli, että perhekeskustoimintatila saataisiin todennäköisesti vasta vuoden 2010 alusta ja projektiryhmätyöhön olisi helpompi motivoitua, kun konkreettisen toiminnan aloitus olisi lähempänä näköpiirissä (Tuusulan perhekeskushanke 2007 - 2009 - malleista käytännöiksi loppuraportti 2009.)

10.1 Perhetyönkeskus Perhelinkin asiakkuus

Perhelinkki tekee ensisijaisesti ehkäisevää lapsiperhetyötä, mutta lastensuojelun asiakkuus ei ole este sille, että työntekijä voisi tuoda perheen tilanteen tarkasteltavaksi myös Perhelinkiin. Perhelinkissä asiakas on koko perhe tai osa perheestä. Käytännössä ensisijainen asiakas on kuitenkin vanhempi tai molemmat vanhemmat. Perhelinkissä perheen tukeminen lähtee siis ensisijaisesti vanhemmuuden tukemisesta, mutta myös lapsen tilanteeseen perehdytään aina tarpeen mukaan. Perhelinkissä perhe halutaan nähdä inhimillisenä, niin voimavaroja kuin tuen tarpeita omaavana. Perhelinkin ilmapiiri on välittävä ja luottamuksellinen. Perhelinkissä myös työntekijöillä on lupa olla inhimillisiä, tukea ja tietoa tarvitsevia. Perhelinkki on paikka, jossa niin asiakkaat, kuin työntekijät voivat hakea apua toisiltaan alueen perheisiin liittyvissä asioissa. Inhimillisyyttä tukee, jos Perhelinkin kokoustila on lämmin ja rento (kuten sohvalat) ja paikalla on pientä tarjoiltavaa (kahvia, teetä, keksiä) niin kiireisille työntekijöille, kuin asiakkaille (Perhelinkin käsikirja 2009).

10.2 Perhelinkin toimintamalli

Perhelinkki on toimintamalli ja yli hallintorajojen toimiva lapsiperhetyön yhteistyöverkosto, jossa työntekijät voivat konsultoida toisiaan, jakaa työtä ja saada tukea perheiden kanssa tehtävään työhön. Asiakkaat ja perheet voivat tavata useita ammattilaisia samaan aikaan ja saada tietoa perheille suunnatuista palveluista alueilla ja kunnassa. Tuusulassa Perhelinkki ryhmät ovat osa alueellista perhekeskustoimintaa.

Perhelinkeillä on vakiojäsenistö, jolla on oikeus olla aina kokouksissa paikalla. Vakiojäseniltä myös odotetaan sitoutumista toimintamalliin. Kaikki alueen lapsiperheiden kanssa työskente-

levät voivat myös osallistua ja tuoda kehittämisideoita, konsultaatioita tai asiakkaita kokouksiin, mutta he voivat osallistua vain sovitusti heidän asiaa koskevan ajan (Perhelinkin käsikirja 2009. Henkilökohtainen tiedoksianto.)

10.2.1 Perhelinkin vakiojäsenet

Perhelinkissä on edustuksellinen vakiojäsenistö. Vakiojäsenet edustavat omia yksikköjään kaikissa Perhelinkiin liittyvissä asioissa. He toimivat oma yksikkönsä yhteyshenkilöinä Perhelinkiin. Vakiojäsenistön kokoonpano voi olla erilainen eri alueilla.

Perhelinkeissä on edustettuna seuraavia tahoja:

- neuvola (terveydenhoitaja, perhetyöntekijä, depressiohoitaja, psykologi)
- koulun oppilashuolto (koulupsykologi, kuraattori, terveydenhoitaja, koululaisten tukihenkilö)
- kasvatus- ja perheneuvola (psykologi, erityissosiaalityöntekijä)
- varhaiskasvatus (konsultoiva erityislastentarhanopettaja)
- sosiaalityö (aluesosiaalityöntekijä, lastensuojelun sosiaalityöntekijä)
- perhetyö/kotipalvelu
- nuorisotyö
- seurakunta (diakonia, lapsiperhetyö)

Perhelinkeissä voi olla vakiovierailijoita, jotka osallistuvat kokouksiin 1-2 kertaa vuodessa, esim. lapsi- ja perheasian koordinaattori, depressiohoitaja ja päihdehoitaja. He edustavat kokouksissa omaa työyksikköään ja toimivat perhelinkin yhdyshenkilöinä Perhelinkki -ryhmän ja oman yksikkönsä välillä (Perhelinkin käsikirja 2009.)

10.2.2 Perhelinkin perhetyönmenetelmät

Perhelinkin perhetyö on työtä, jossa tavoitteena on perheen ja perheenjäsenten hyvinvointi ja kokemus voimaantumisen ja valtaistumisesta. Voimaantuminen tarkoittaa tunnetta voimavarojen kasvusta. Valtaistumisen käsitteellä pyritään kuvaamaan tilannetta, jossa ihminen kokee, että pystyy taas ottamaan enemmän vastuuta omasta elämästään. Perhelinkkitoimintamalli on perhetyötä. Perhetyö katsotaan kaikkien perheiden kanssa työtä tekevien yhteiseksi käsitteeksi. Osa Perhelinkin työntekijöistä tekee kotiin tehtävää perhetyötä, osalla työ vastaanottotyötä tai muuta vastaavaa (Perhelinkin käsikirja 2009.) Perhelinkki tarjoaa asiakkailleen kunnan eri toimijoiden peruspalveluita esimerkiksi neuvolan perhetyötä, erilaisia perhekerhoja ja ryhmiä. Perheille voidaan suositella myös perhe- ja kasvatusneuvolan palveluita. Perhelinkissä käsitellään paljon eri työntekijöiden asiakkuudessa olevien perheiden asioita konsultaation näkökulmasta (henkilökohtainen tiedoksianto.)

10.2.3 Perhelinkin verkostoyhteistyö

Perhekeskuksen moniammatillisen verkoston tavoitteena on lisätä työntekijöiden mahdollisuuksia tunnistaa ja havaita ongelmat varhain, puuttua niihin ja tarjota tuki jo peruspalveluissa sekä ohjata tarvittaessa erityispalveluihin. Lastensuojelu tekee paljon yhteistyötä eri lasten ja nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa. Lastensuojelu tapaa säännöllisesti mm. nuorisotoimea, perhe- ja kasvatusneuvolaa, JMT(Järvenpään mielenterveystoimisto)-psyk.polia ja sosiaalipäivystystä (henkilökohtainen tiedoksianto).

Perhekeskuksessa monitoimijuus pohjautuu toimijoiden tietojen, taitojen ja kokemusten yhteen kokoamiseen, jotta perheiden hyvinvointia voitaisiin vahvistaa mahdollisimman monipuolisesti. Perhekeskuksessa toimijoina voivat olla kaikki lapsiperheille palveluja tarjoavat tahot sekä perheet itse. Monitoimijuuden nähdään luovan uusia toimintamalleja ja työkäytäntöjä (Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 22-23.)

Kaikki alueen perheiden kanssa työskentelevät voivat tulla mukaan Perhelinkin kokouksiin esittämään kehittämisideoitaan tai asiakastapauksia, mutta vain vakiojäsenillä on lupa olla aina paikalla. Vakiojäseniltä vaaditaan sitoutumista yhteisiin kokouksiin, jotta moniammatillisuus voi toteutua ja jotta muu tiedonvälitys (puhelut, kirjeet, asiakkaan kautta viestiminen jne) vähenee. Vakiojäsenet sitoutuvat myös yhteiseen kehittämiseen alueen perheiden tarpeiden näkökulmasta (Perhelinkin käsikirja 2009.)

Työntekijä voi tuoda perheen asian käsiteltäväksi, jos hänellä on syntynyt pienempi tai suurempi huoli lapsesta, nuoresta tai perheestä niin, että hän kokee omat toimintamahdollisuutensa rajallisiksi. Huoli on aina subjektiivinen ja Perhelinkissä voi tarkistaa, herättääkö perheen tilanne huolta myös muissa Perhelinkin jäsenissä ja pohtia mitä sen huojentamiseksi yhdessä voidaan tehdä.

Perhelinkin yhteistyöverkosto rohkaisee työntekijää huolen purkamiseen. Työntekijä voi tuoda perheen asian käsiteltäväksi, jos hänellä on syntynyt pienempi tai suurempi huoli lapsesta, nuoresta tai perheestä niin, että hän kokee omat toimintamahdollisuutensa rajallisiksi. Huoli on aina subjektiivinen ja Perhelinkissä voi tarkistaa, herättääkö perheen tilanne huolta myös muissa Perhelinkin jäsenissä ja pohtia mitä sen huojentamiseksi yhdessä voidaan tehdä.

Perhelinkissä työntekijä voi:

- Konsultoida paikalla olevia työntekijöitä itselle uudessa ja /tai vaikeassa tilanteessa.
- Saada tietoa kunkin työyhteisön peruspalveluista ja koko ajan muuttuvista erityispalveluista (esim. ryhmätoiminta)
- Saada apua tutkimus-, hoito-, palvelu-, kuntoutus tai jatkosuunnitelman laatimiseen
- Löytää itselleen työparin esim. kotikäynnille
- Saada asiakasperheestä tietoa, joka ei tule esiin oman työn kautta, mutta joka auttaa työntekijää hänen tukiessaan perhettä tai sen jäsentä.

- Tuoda esille omia ajatuksiaan yhteistyömuotojen ja yhteistyön liittyvien palveluiden kehittämiseksi
- Perhelinkissä kehitellään oman alueen toimintamalleja ja yhteistyömalleja. Esimerkiksi monet ryhmähoitomallit ovat saaneet alkunsa Perhelinkin kautta

(Perhelinkin käsikirja 2009. Henkilökohtainen tiedoksianto.)

Perhelinkki-ryhmä kutsuu lasten ja perheiden kanssa työskenteleviä matalan kynnyksen yhteistyöhön ja moniammatillisen yhteistyöverkoston tieto taidon hyödyntämiseen, jos huoli lapsesta tai perheestä on herännyt.

Perhelinkki toimii aina yhteistyössä perheen kanssa. Perhelinkkiin osallistuminen on perheenjäsenille aina vapaaehtoista ja perustuu suostumukseen. Asiakkailla on oikeus olla paikalla silloin kun heidän asioita käsitellään. Jos asiakas ei itse halua osallistua Perhelinkin kokoukseen, voi hän antaa kirjallisen suostumuksen asiansa käsittelyyn työntekijöiden kesken yhteistyökonsultaatiossa. Asiakas voi halutessaan kutsua paikalle myös muita tahoja, esim. ystäviä, sukulaisia tai muita hoito- ja tukitahoja (Perhelinkin käsikirja 2009.)

10.2.4 Perhelinkin toiminnan arviointia ja kehittämistä

Tuulas-hankkeen alueellisissa projektiryhmissä on arvioitu Perhelinkin toimivuutta ja tarpeellisuutta kullakin alueella keskustelemalla avoimesti siitä, miten Perhelinkki kehittyy ja palvelee perheitä ja perhetyötä tekeviä Tuusulassa.

Asiakkaiden palautteissa korostetaan poikkeuksetta, että paikalle tuleminen suuren verkoston eteen on aluksi jännittänyt, mutta kuulluksi tuleminen ja kokonaisvaltainen perehtyminen perheen tilanteeseen on jättänyt positiivisen kokemuksen. Perhelinkin ilmapiiri on koettu välittäväksi.

Työntekijöiden palautteissa tullut selkeästi esille, että verkostoituminen on kannattanut ja ammatillinen osaaminen on lisääntynyt moniammatillisen yhteistyön myötä. Perhelinkki on vähentänyt työntekijöiden tunnetta siitä, että töitä pitää tehdä yksin (henkilökohtainen tiedoksianto). Kuka tahansa alueen perheiden kanssa työskentelevä voi ehdottaa kokouksen asialistalla tiedotusasioita tai kehittämisasioita. Myös alueen asiakasperheet voivat tulla Perhelinkin kokouksiin kertomaan kehittämisideoistaan. Kehittämisasiat voivat liittyä joko Perhelinkin toimintamallien kehittämiseen tai alueen palvelujen kehittämiseen. Vakiojäsenet voivat myös tarpeen mukaan kutsua Perhelinkki -ryhmän ulkopuolisia yhteistyökumppaneita tai muita oman yksikkönsä työntekijöitä mukaan kehittämisosuuksiin kokouksissa (Perhelinkin käsikirja 2009.)

11 MONIAMMATILLISUUS SOSIAALIALALLA

Kun asiantuntijuus ja ammattitaito aiemmin nähtiin yksilöiden taitavana toimintana, on se viime vuosina yhä useammin tulkittu verkostojen ja organisaatioiden kykynä ratkaista yhdessä uusia ja muuttuvia ongelmia (Karila & Nummenmaa 2001, 22- 23.)

Moniammatillista yhteistyötä tarvitaan asiakastilanteiden lisäksi peruspalvelujen kehittämiseksi. Se on yhteistyöosuuspuolten suunnitelmallinen vuorovaikutus-, arviointi- ja yhdessä tekemisen prosessi, jossa pyritään yhteistyöhön toisen osaamista täydentäen ja siinä kunnioitetaan ja arvostetaan kaikkien mukana olevien asiantuntijuutta ja osaamista. (Järvinen ym. 2007, 195.) Perheiden ja lasten monimuotoisten ongelmien kohtaaminen edellyttää usein eri työntekijöiden yhteistyötä, jolloin eri tahojen työntekijät kokoavat voimansa ja hakevat yhdessä perheen ja toistensa kanssa ratkaisuja ja menettelytapoja vaikeisiin tilanteisiin.

Moniammatillinen yhteistyö perustuu yhteistyöverkoston luomiseen ja osaamisen jakamiseen sekä uusien työ- ja toimintatapojen paikallisesti tai alueellisesti (Huhtanen 2004, 85.)

Jaetun asiantuntijuuden käsitteellä voidaan ymmärtää esimerkiksi prosessi, jonka aikana useat ihmiset jakavat tietoon, suunnitelmiin ja tavoitteisiin liittyviä älyllisiä voimavaroja saavuttaakseen jotakin, jota yksittäinen ihminen ei pystyisi yksin toteuttamaan. Keskeistä on paitsi tekniikka osaaminen, myös taito työskennellä moniammatillisessa ryhmässä. Moniammatillisuus ja jaettu asiantuntijuus on vaativa työorientaatio (Karila ym. 2001, 22.)

11.1 Ammatillinen moniosaaminen päivähoitossa

Päiväkotityö on kasvatus- ja ihmissuhdetyötä, joten tämänkaltaisella työalueella myös työntekijöiden omat elämäkokemukset muodostavat tärkeän oppimiseen ja osaamiseen kehittymisen lähteen (Karila ym. 2001, 151.) Päiväkodeissa työskentelee nykyisin hyvin monenlaisen koulutustaustan omaavia henkilöitä. Suomessa on tutkittu varsin vähän sitä, millaista ammattitaitoa tai asiantuntijuutta nykyinen päiväkotityö tekijöiltään vaatii (Karila ym. 2004, 26). Moniammatillinen päiväkotityö nähdään mahdollisuutena sekä yksilöiden, että koko työyhteisön kehittymiseen. Kokonaisuutena toimiva moniammatillinen yhteisö edes auttaa päivähoiton perustehtävän toteuttamista- lasten ja perheiden kokonaisvaltaista tukemista (Karila ym. 2001, 85.) Kasvatuksellisessa vuorovaikutuksessa hyvinkin erilaisten lasten ja perheiden kanssa työskentely vaatii hyvää kulttuurista lukutaitoa. Myös lapsen ja perheen arjen kokonaisuuden tuntemus on välttämätöntä, jotta päiväkotityö kykenisi toimimaan luontevana osana tätä kokonaisuutta. Myös tietoisuus työtä kulloinkin ohjaavasta lainsäädännöstä ja muusta ohjauksesta on sitä ydinosaamista, joka sisältyy toimintaympäristön ja perustehtävien tulkintaan liittyvään osaamiseen. Päiväkodit ovat osa sosiaalipalvelujärjestelmää, minkä johdosta päiväkotityössä vaaditaan laaja- alaista, niin kasvatukseen ja opetukseen kuin hoitoon ja huolenpi-

toon liittyvää osaamista. Tulevaisuuteen suuntautuminen ja tulevaisuuden ennakointi ovat nykypäivän kasvattajan keskeisiä taitoja (Karila ym. 2004, 28- 30.)

Parhaimmillaan henkilökunnan monipuolinen ammatillinen osaaminen on voimavara koko työyhteisölle. Karila ja Nummenmaa (2004) puhuvat kirjassaan päiväkodin sisäisestä ja ulkoisesta moniammatillisuudesta. Sisäinen moniammatillisuus on päivittäistä yhteistyötä päiväkodin asiakasperheiden ja päiväkodin työntekijöiden kanssa. Ulkoisella moniammatillisuudella ymmärretään päiväkotihenkilöstön yhteistyötä muiden samojen perheiden ja lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa. Ulkoinen moniammatillisuus on verkostoissa toimimista. Esimerkkejä tästä ovat varhaiskasvatuksen ja päivähoidon alueella moniammatillinen yhteistyö erityislapsen kuntoutuksessa, ennalta ehkäisevässä sosiaalityössä ja esi- ja alkuopetuksen jatkumon rakentamisessa (Karila ym. 2004, 42.) Nykyinen päiväkotityö edellyttää työntekijältä monipuolista ulkoisen moniammatillisuuden osaamista. Muuttuvassa työympäristössä on henkilökohtaisen ammatillisen osaamisen tutkiminen, arviointi ja kehittäminen keskeistä. Oman toiminnan reflektointi taitoa pidetään nykyisin yhtenä asiantuntijan keskeisenä taitona. Reflektoinnilla tarkoitetaan oman toiminnan erittelyä toiminnan aikana tai sen jälkeen (Isoherranen 2005, 125.)

11.2 Moniammatillisuuden kehittäminen

Koulutus ei vielä toistaiseksi aina anna riittävästi valmiuksia moniammatilliseen yhteistyöhön. Kehitystä on kuitenkin tapahtumassa. Koulutustaustojen antamat erilaiset taidot ja näkökulmat ovat rikkaus, joka on huomioitava yhteisten koulutusten toteutuksessa ja suunnittelussa (Isoherranen 2005, 155- 156.)

Moniammatillisuuden kehittäminen tapahtuu yhteistyön ja vuorovaikutuksen kautta, jonka perusedellytyksenä on tietyntasoinen vuorovaikutus- ja yhteistyöosaaminen. Moniammatillisen osaamisen lähtökohtana on yhteisesti jaettu tulkinta toiminnan tavoitteista, arvoista ja samansuuntainen ihmiskäsitys. Moniammatillisen osaamisen tavoitteeksi päiväkodissa voidaan asettaa muun muassa se, että moniammatillisissa tiimeissä kehitetään yhdessä yhteisiä työvälineitä ja työmenetelmiä, joilla tuetaan lapsen kasvua- ja kehitystä sekä työntekijöiden luovuutta ratkaista ongelmia (Karila ym. 2004, 104.)

12 PÄIVÄHOIDON KEHITTYVÄ PERHETYÖ

Päivähoidon uudistumisen edellytyksenä on toiminta- ajatuksen, pedagogisen ja yhteiskunnallisen tehtävän selkiyttäminen ja niiden välisten suhteiden määrittäminen ja kehittäminen (Keskinen ym. 2004, 14). Kansallisessa sosiaalipalveluiden kehittämishankkeessa yhtenä osa-alueena on päivähoidon kehittäminen perheiden ja tuen ja palveluiden vahvistamiseksi. Asia-kirjassa todetaan:

” Varhaiskasvatuspalveluiden monipuolisuutta lisätään niin, että perheet voivat valita tarpeisiinsa parhaiten sopivan palvelun Lapsen kasvu, kehityksen ja oppimisen sekä vanhemmuuden ja perheiden kasvatustyön tukeminen sekä varhainen puuttuminen lasten ongelmiin otetaan päivähoidon painopistealueeksi. Kehittämistyö toteutetaan varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen (28.2.2002) pohjalta. Lapsiperheiden taloudellista asemaa parannetaan hallitusohjelmassa sovitulla tavalla. Perheiden välistä vertaistukea vahvistetaan kehittämällä perheiden tarpeista lähtevää perhekeskustoimintaa”(Huhtanen 2004, 24.)

Viime vuosina päivähoidon ja vanhempien yhteistyömuodot ovat vakiintuneet. Vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan yhteiset keskustelut ja kasvatuksellinen kumppanuus kuuluvat jo päiväkotien työtapoihin. Myös useimmissa päiväkodeissa käytössä oleva omahoitajuus työtapa on tehnyt henkilökunnan ja vanhempien välistä vuorovaikutusta avoimemmaksi. Avoimessa ja dialogisessa vuorovaikutuksessa lapsen tai vanhemman tuen tarve nousee helpommin esiin.

Päivähoidon perhetyö on uusi ennaltaehkäisevä työmuoto, jota toteutetaan osana varhaiskasvatuspalveluja. Palvelu on perheille maksutonta. Siinä yhdistyvät yksilöllinen perhetyö ja päivähoidon keskeiset asiat. Työn lähtökohtana on lapsi ja lapsen hyvinvoinnista aiheutuva huoli päivähoidossa tai kotona (Järvinen ym. 2007, 40.)

Ennaltaehkäisevän perhetyön yhteydessä on varhaiskasvatuksessa ja kouluissa viime vuosina jatkuvasti puhuttu varhaisesta puuttumisesta, huolivyyhykkeistä ja huolen heräämisestä. Näillä käsitteillä viitataan lasten ja perheiden ongelmiin, joihin ammattihenkilöstön tulisi tarttua mahdollisimman nopeasti ne havaittuaan.

Kristiina Huhtanen puhuu Keskinen & Virjosen (toim.) vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa, (2004) kirjassa päivähoidosta varhaisen puuttumisen mahdollistajana. Huhtasen mukaan päivähoidon oma asiakastyö, jossa perheet toimivat kumppaneina on matkailan kynnyksen työmuoto, jossa interventiostrategia laajenee lapsesta perheeseen.

Varhaisuus on oleellista interventioiden käynnistämässä ja samalla suoraan verrannollinen kuntoutuksen tuloksellisuuteen. Varhaisessa puuttumisessa tarvitaan useita yhteistyössä toimivia asiantuntijoita. Moniammatillinen lähestymistapa onkin varhaisen puuttumisen keskei-

nen piirre. Tutkimusten myötä on vahvistunut se tosiasia, että vasta kouluiässä aloitetut interventiot eivät ole yhtä tuloksellisia kuin jo ennen koulunkäynnin aloittamista aloitetut interventiot (Keskinen ym. 2004, 189.)

Varhaisen puuttumisen toimintamallien kehittäminen edellyttää henkilöstön kouluttamista ja työnohjausta. Päivähoidossa on lapsia kuntouttavaa toimintaa, mutta perhekeskeisen näkökulman tuominen päivähoidon edellyttää uutta toimintakulttuuria. Perhetyöntekijöiden asiantuntemus tulee kasvamaan, ja heidän konsultaatioitaan varmasti tarvitaan. Perheiden moninaisuuden vuoksi tarvitaan enemmän tukipalveluita ja erilaisia työotteita, joita käyttää erilaisten perheiden kohtaamiseen. Voidaan myös miettiä, siirtyykö päivähoidon varhaiskasvatustehtävä sosiaaliryöön suuntaan ja profiloituvatko päiväkodit ” tavallisiksi” lasten hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta vastaaviksi päiväkodeiksi vai erilaisia terapiamuotoja tarjoaviksi palveluyksiköiksi (Keskinen ym. 2004, 205.)

12.1 Päivähoidon perhetyön mahdollisuudet

Yhteiskunnallisena palvelujärjestelmänä päivähoito on erittäin tärkeä ja kattava lapsiperheille tarjottava sosiaalipalvelu. Päivähoitopalveluja käyttää lähes 70 prosenttia perheistä. Koska päivähoito on niin intensiivistä, sillä on suuret mahdollisuudet vaikuttaa perheiden arkeen ja elämään. Sellaisena sillä on suuri vaikutus ja paljon vuorovaikutusmahdollisuuksia: Lapsi saa ruokaa, turvallisia ihmissuhteita ja virikkeisen kasvuympäristön osaksi päivää. Vanhemmat saavat keskustelukumppanin ja apua arjen asioihin (Keskinen ym. 2004 13- 15.)

Päivähoito on muotoutumassa alle kouluikäisten lasten keskeiseksi varhaisen puuttumisen toimintaympäristöksi. Päivähoidon laatua kehitetään esimerkiksi erilaisten projektien avulla. Niiden myötä kehittyvät uudet työtavat ja mallit toimia lasten ja perheiden kanssa (Keskinen ym. 2004, 190.)

Päivähoidossa olevat lapset ja perheet ovat helposti autettavissa. Päivähoito on palvelua, jossa perheiden kohtaaminen on luontevaa. Perhetyö pyrkii auttamaan ajoissa oikea-aikaisesti. Työ keskittyy koko perheen auttamiseen, lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukemiseen, sekä antaa tukea ja uusia työtapoja myös päivähoidon työntekijöille. Päivähoidon perhetyö on nopea, helppo ja halpa auttamistapa lapsiperheille. Sen avulla voidaan kehittää uusia työmenetelmiä (Huisko 2006, 37.) Päivähoidon arjessa on mahdollisuus vanhemmuutta tukemalla vahvistaa lapsen ja koko perheen hyvinvointia.

12.2 Kasvatuskumppanuus

Tuusulan varhaiskasvatuspalveluiden visio on: ”Laatua lapselle yhdessä vanhempien kanssa”. Visio antaa suuntaa ja luo pohjaa päivähoidossa vanhempien kanssa tehtävälle yhteistyölle ja kasvatuskumppanuudelle. Vanhempien ja hoito- ja kasvatushenkilöstön välinen lapsen ja perheen etua tavoitteleva sujuva yhteistyö on keskeistä päivähoidon arjessa. Kasvatuksellinen vuorovaikutus on päiväkotityön keskeinen ulottuvuus. Niinpä vuorovaikutukseen liittyvä osaaaminen on tärkeä kaikille kasvatukseen osallistuville (Karila & Nummenmaa 2001, 32.)

Kasvatuskumppanuuden tulisi sisältyä alusta alkaen osaksi päivähoidon ja perheiden yhteistyötä. Kasvatuskumppanuus alkaa siitä hetkestä, kun perhe ottaa yhteyttä päivähoitopaikkaan ja loppuu lapsen lähtiessä pois päivähoidosta (Kaskela & Kekkonen 2006, 18-20.)

Vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten vuorovaikutusta on eri aikakausina tarkasteltu eri näkökulmista. Vuorovaikutuksesta puhuttaessa on käytetty mm. käsitteitä yhteistyö, tukeminen ja viimeisimpänä kasvatuskumppanuus. Nykyinen kasvatuskumppanuusajattelu eroaa merkittävästi aiemmista mukanaolon ja tukemisen näkökulmista. Jo Unescon raportissa ”Working together” vuodelta 1986 perustellaan ammatti- ihmisten ja vanhempien kumppanuuteen pohjaavaa yhteistyötä yhteisen intressin eli lapsen kasvun ja oppimisen kannalta. Käsitteet ja tulkinnat vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä ohjaavat ammattilaisten toimintaa yhteistyössä. Vaikka kasvatuskumppanuudessa korostetaan vastavuoroisuutta, asetuu siinä ammattilaisille suurempia odotuksia (Karila ym. 2006, 92- 96.)

Kumppanuusajattelu edellyttää uudenlaisen näkökulman ottamista ammattilaisten työhön. Korostaessaan vanhempien lapsensa tuntemusta toisin sanoen heidän asiantuntijuuttaan lapsensa asioissa- kumppanuusajattelu haastaa työntekijöitä tulkitsemaan ja määrittelemään uudella tapaa omaa ammatti- identiteettiään. Lisäksi se painottaa vanhempien näkemysten kuulemista ja huomioon ottamista. Kumppanuusajattelu, samoin kuin yleensä näkemys kansalaisista palveluiden kuluttajina, antaa vanhemmille(ja lapsille) myös luvan asettaa palveluille odotuksia ja vaatimuksia toisella tapaa kuin aiemmin. Kumppanuusajattelu muuttaa merkittäväällä tavoin vanhempien ja ammattilaisten vuorovaikutukseen kohdistuvia odotuksia (Karila ym. 2006,199.)

13 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT

Anoin tutkimusluvan (liite 1) työlleni tammikuussa 2011, jonka jälkeen alkoi työni empiirinen tiedonkeruu osuus. Aloituspalaveri päiväkodin yhteistyöryhmän kanssa pidettiin 14.1.2011. Palaverissa esittelin yhteistyöryhmälle suullisesti opinnäytetyöni tarkoituksen ja tavoitteet, sekä annoin eteenpäin ryhmiin toimitettavaksi työtäni koskevan kirjallisen tiedotteen ja haas-

tattelukysymys lomakkeen. Ryhmille jaetussa tiedotteessa kerroin työni tarkoituksen ja tavoitteet, sekä pyysin yhteistyötä päiväkodin lastentarhanopettajista muodostuvaa pedagogiikkaryhmän kanssa. Pedagogiikkaryhmän haastattelu oli helmikuussa 2011.

Tiedonkeruumenetelminä tässä työssä on käytetty lähdekirjallisuutta, sähköisiä lähteitä ja teemahaastatteluja. Haastatteluun osallistuneiden henkilöiden ajatuksia esitellään työssäni anonymisti. Valitsin anonymiteetin, koska ajattelin sen rohkaisevan henkilöä ilmaisemaan itseään avoimemmin.

Työni teoreettinen viitekehys rakentuu perhettä, lasten päivähoitoa, ennakoivaa perhetyötä ja sosiaalialan moniammatillisuutta käsittelevästä kirjallisuudesta ja perhetyön kehittämisen hankkeista. Opinnäytetyöni niin kutsuttu punainen lanka on Tuulas- hanke.

13.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Tutkimusmenetelmän valinta riippuu tutkimusongelman ja -alueen luonteesta. Kvantitatiivisella eli määrällisellä ja kvalitatiivisella, toisin sanottuna laadullisella tutkimusmenetelmällä on omat vahvuutensa ja ne luontuvat erilaisiin tilanteisiin. Yleensä tutkimukset sisältävät piirteitä molemmista menetelmistä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2004, 127.)

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkielma, jossa juoni rakentuu teoreettisen viitekehysten ja empiirisen tutkimuksen ympärille. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä tutkittavien tapausten pieni määrä sekä se, että tätä joukkoa pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti (Eskola & Suoranta, 1998, 18).

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2004) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä onkin enemmän löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, ettei siinä etsitä tilastollisia yleistyksiä vaan pyritään kuvaamaan tiettyä tapahtumaa, ymmärtämään toimintaa tai tulkitsemaan jotakin ilmiötä (Eskola ym. 1998, 61).

13.2 Tutkimushaastattelut

Työhöni kuuluu kahden eri ammattikunnan puolistrukturoitu teemahaastattelu. Haastattelin työtäni varten Riihikallion ja Tikankolon päiväkodin pedagogiikkaryhmää ja perhetyönkeskus Hyrylän Perhelinkin perhetyöntekijöitä.

Päiväkodin pedagogiikkaryhmän yhteistyöverkoston kuuluvat Riihikallion ja Tikankolon päiväkotien lastentarhaopettajat. Lastentarhanopettajan toimia taloissa on yhteensä seitsemän. Pedagogiikkaryhmän vastuualueena on muun muassa yhteisen toiminnan suunnittelu ja tehtävien jakaminen, sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen. Pedagogiikkaryhmän yhteistyöver-

kosto pohtii yhdessä myös kasvatus- ja erityiskasvatus asioita, sekä antaa jäsenillensä pedagogista tukea, tietoa ja ohjausta. Opinnäytetyöni haastattelukysymykset jaettiin ryhmän jäsenille etukäteen (liite2) ja haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna.

Hyrylän perhekeskus Perhelinkin lastensuojelun perhetyöntekijöille opinnäytetyötäni esittelevä ja yhteistyötä pyytävä saatekirje (liite 3), sekä haastattelukysymykset (liite 4) toimitettiin myös etukäteen. Lähetin haastattelupyynnön neljälle perhetyöntekijälle jonka jälkeen otin yhteyttä henkilökohtaisesti ja sovin haastatteluajan. Lopulta haastatteluista kaksi toteutui henkilökohtaisina ja yksi vastasi kysymyksiini kirjallisesti.

Haastattelut voidaan jakaa kolmeen lajiin. Haastattelumuotoja ovat lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Haastattelumuodot eroavat toisistaan rakenteeltaan. Strukturoidussa lomakehaastattelussa kysymykset, niiden muoto ja järjestys ovat kaikille vastaajille samat. Kysymyksiin tarjotaan valmiit vastausvaihtoehdot. Puolistrukturoitu kysely poikkeaa edellisestä niin, että siinä valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole, vaan haastateltavat saavat vastata omin sanoin. (Eskola ym. 1998, 87.) Tämän työn empiirisen tiedonkeruun menetelmänä toimi puolistrukturoitu teemahaastattelu. Valitsin puolistrukturoidun haastattelun, koska halusin esittää samat päiväkodin perhetyön kehittämistä koskevat kysymykset haastattelun kohderyhmälle, mutta saada paljon tietoa ja yksilöllisiä, omin sanoin esitettyjä vastauksia. Laadullisen tutkimuksen haastattelukysymykset tulisikin laatia siten, että haastattelusta saadaan vastauksia niihin asioihin, joita tutkija haluaa selvittää. (Hirsjärvi ym. 2004, 226-227). Viittaan tekstissä haastateltaviltani saamaani tietoon käyttämällä ilmaisua henkilökohtainen tiedoksianto. Tuon tutkimustulokset otsikon alla haastattelemini henkilöiden ajatuksia enemmän esiin myös lainausmerkkien sisällä.

Päädyin työssäni päiväkodin pedagogiikkaryhmän haastatteluun, koska kaikilla ryhmänjäsenillä on alan työhistoriaa myös toisilta paikkakunnilta, sekä useamman vuoden työkokemus omasta työstään. Tiedon, osaamisen ja asiantuntijuuden yhteydessä puhutaan myös ns. hiljaisesta tiedosta (tacit knowledge) (Karila & Nummenmaa 2001, 92). Lähtökohtanani haastattelu kysymyksiä laatiessani oli tuoda esiin työntekijöiden hiljainen tieto. Hiljaisella tiedolla käsitetään yleisesti tieto, joka kehittyy työtä tekemällä ja kokemalla. Veli-Matti Toivonen ja Riitta Asikainen (2004) kuvaavat kirjassaan, Yrityksen hiljainen osaaminen, kehittämisen uusi taso, hiljaisen tiedon olevan sisäistä taitoa. He korostavat, että esimerkiksi koulussa opitusta niin sanotusta ulkoisesta tiedostakin tulee sisäistä taitoa tekemällä työtä ja sisäistämällä opit käytännössä. Tätä prosessia koulun penkiltä työelämän taitamiseen he kutsuvat oppimiseksi. Hiljaisen tiedon yksi oleellinen osa on, ettei omaa osaamistaan ole helppoa pukea sanoiksi. Tämä johtuu Toivosen ja Asikaisen mukaan siitä, että hiljaisen tiedon omaavan henkilön ei enää tarvitse tietoisesti miettiä työtään, vaan toimii automaattisesti (Toivonen & Asikainen

2004, 16 - 17.) Haastatteluin keräämäni aineisto on suppea, mutta vastaa kuitenkin opinnäytetyöni tavoitteisiin.

13.3 Aineiston analyysi

Mäkelän (1990, 59) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi (aineiston erittely ja koostumuksen selvitys) on luova prosessi, joka saa tutkijansa näköisen tulkintamuodon. Ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa tapaa laadullisen aineiston järjestämiseen, analyysiin, tai tulkintaan.

Opinnäytetyöni aineiston sisällönanalyysimenetelmä on teoriaa ohjaava. Tutkimustuloksissa esiteltävä aineisto on kerätty aiemmista tutkimuksista ja lähteistä, sekä haastatteluista. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysissä etsitään siis tekstin merkityksiä. On tärkeää pyrkiä ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan analyysin kaikissa vaiheissa. (Tuomi ym. 2002, 93.)

Haastatteluista kerätty aineisto on dokumentoitu. Kirjoitin haastateltavien ajatuksia, tietoja ja kehittämehdotuksia muistivihkooni suoraan haastattelutilanteessa. Muistivihkossani oli omat sivustot jokaiselle tutkimuskysymykselleni. Haastatteluin kerätyn aineiston ryhmittelin suoraan neljän tutkimuskysymyksen alle. Analysointi voidaan tehdä luokittelemalla aineisto teemoittain, tyyptellen tai sisällöllisesti (Eskola ym. 1998, 150).

Olin jakanut haastateltavilleni haastattelukysymykset etukäteen. Osa päiväkodin pedagogiikkaryhmästä oli kirjoittanut vastauksia suoraan haastattelu kysymyslomakkeeseen jolloin vain täydensin, sekä tarkensin heidän vastauksiaan omiin muistiinpanoihini. Haastatteluaineisto kerättiin anonyymisti, jolloin vihkoon tarkentamisessa riitti se, että vastaus tuli oikein tutkimuskysymysarakkeen alle.

Olin pyytänyt haastatteluja neljältä lastensuojelun perhetyöntekijältä. Haastattelun sain kahdelta ja kolmas vastasi kysymyksiini kirjallisesti.

Haastatteluin keräämäni aineistoon perehdyin huolellisesti lukemalla sen useaan kertaan läpi.

Koska olin itse kirjoittanut tekstin, ei puhtaaksikirjoittaminen ollut tarpeen.

Päiväkodin pedagogiikkaryhmää haastatellessani muodostin haastattelun edetessä jo heti jonkinlaisen kokonaiskuvan aineistosta: haastateltavien vastauksista oli nähtävissä yhdenmukaisuuksia.

Haastateltavien vastauksia ei ole työssäni muokattu. Suurelta osin vastaukset on esitetty sanasta sanaan. Koska päiväkodin pedagogiikkaryhmän vastauksissa oli niin paljon yhdenmukaisuutta, eli saman asian eri tavalla ilmaisu, jätin tarkoituksella osan aineistosta pois. Osin tutkimustuloksia on esitetty suorina lainauksina haastateltavien puheista. Keräsin tutkimustu-

loksiin olennaisen ja tärkeän tiedon. Analyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. On muistettava, ettei kaikkea saatua aineistoa voi eikä kuulu analysoida, vaan on osattava rajata oma tarpeellinen aineistonsa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 115.)

Laadulliseen tutkimukseen sisältyy erilaisia käsityksiä tutkimuksen luotettavuuteen liittyvistä kysymyksistä. Luotettavuuskeskustelussa tulevat usein esiin kysymykset totuudesta ja objektiivisesta tiedosta. Tutkimusmenetelmien luotettavuutta arvioidaan yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä. Nämä käsitteet ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä, joten niiden soveltumista laadulliseen tutkimukseen joskus kritisoidaan. (Tuomi ym. 2002, 135-136.)

14 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa on tiivistetty opinnäytetyön tutkimuksen tulokset kolmen eri alaotsikon alle tutkimuskysymysten (sivu 10) mukaan. Otsikko 14.1 käsittelee Tuusulan avohuollon lastensuojelun ennakoivia- ja ennaltaehkäiseviä perhetyönmenetelmiä. Otsikossa 14.2 kuvataan lastensuojelun yhteistyöverkoston toiminnan käynnistymistä ja kolmannessa otsikossa 14.3 tuodaan esille päiväkodin- ja lastensuojelun työntekijöiden ajatuksia päivähoitoon perhetyön kehittämisestä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että päiväkodin perhetyön kehittämistä pidettiin tärkeänä asiana. Päiväkodin perhetyö nähdään perheiden arjen hyvinvointia lisäävänä tukena ja se on ennakoivaa lastensuojelutyötä: ammattitaitoinen henkilökunta ottaa huolen puheeksi ja ohjaa, sekä tukee lasta ja vanhemmuutta. Päiväkodin aktiivinen perhetyö on parhaimmillaan avain henkilökunnan ja asiakasperheiden väliseen avoimeen ja moninaiseen matalan kynnyksen yhteistyöhön.

Haastattelemillani henkilöillä oli yhteneväinen näkemys siitä, että päivähoitossa jo tehtävällä perhetyöllä on merkitystä perheen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Pienillä teoilla ja rohkaisevilla sanoilla voi tukea omaa vanhemmuuttaan, tai lapsensa hyvinvointia pohtivaa vanhempaa. Kuulumisten vaihto ja lapsen päivänsäntästä keskusteleminen kuuluvat luontaisena osana päivähoitoon arkeen.

Päiväkodin pedagogiikkaryhmällä oli myös yhteneväinen näkemys siitä, että päiväkodin henkilökunnan työhyvinvointia lisää tietä lastensuojelun perhetyön yhteistyöverkoston toiminnasta.

Päivähoitossa perheet ja perheiden tarpeet voidaan huomioida oman ryhmän toimintaa ja vanhempainiltoja, sekä päiväkodin yhteisiä tapahtumia suunniteltaessa.

Päivähoito on vielä melko perinteistä ja uudistumien, jossa kehitetään esimerkiksi päivähoitoon perhetyön mallia voi olla lähivuosina tarpeen.

14.1 Lastensuojelun perhetyönmenetelmät

Lastensuojelun avopalvelun ennakoivat- ja ennaltaehkäisevät perhetyönmenetelmät koostuvat kunnan tarjoamista peruspalveluista. Peruspalveluiden kautta perheillä on mahdollisuus saada tietoa perheille suunnatuista palveluista ja pyytää apua erilaisissa elämäntilanteissa joissa perheet kokevat tarvitsevansa ulkopuolista apua.

Kunnallinen kotipalvelu on ennaltaehkäisevä perhetyönmenetelmä: lapsiperheiden kotipalvelu on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua. Perhetyön kotipalvelu on tavoitteellista, suunnitelmallista ja määräaikaista yhdessä perheen ja yhteistyötahojen kanssa tehtävää vanhemmuuden, sekä arjessa selviytymisen tukemista. Keskeisenä tavoitteena on perheen omien voimavarojen vahvistaminen.

Kunnallisen perhetyön asiakkaat ovat pääsääntöisesti lastensuojeluperheitä. Kaikille lapsiperheille suunnattua ennakoivaa perhetyötä tekevät usein kolmannen sektorin toimijat, kuten esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL).

Opinnäytetyön teoreettista, sekä empiiristä aineistoa tutkittaessa voidaan vanhemmuuden tukeminen katsoa merkittäväksi, koko perheen hyvinvointiin vaikuttavaksi tekijäksi.

Vanhemmuuden tukeminen tuo hyvinvointia lapselle. Usein perheen tai vanhemman tuen tarve tulee usein esille vasta, kun ongelmia on kertynyt jo useita.

” Olisi joku henkilö jolle voisi soittaa. Voisi vaikka nimettömästi käsitellä perheen asioita”.

Vanhemmuuden tukeminen neuvolatyön ja perhepalveluiden kautta on ennakoivaa ja ennaltaehkäisevää lastensuojelun avohuollon perhetyötä.

Neuvolassa kiinnitetään aktiivisesti huomiota vanhempien ja lasten voimavaroihin ja niitä suojaaviin ja vahvistaviin tekijöihin, sekä perhettä kuormittaviin tekijöihin.

Neuvolassa työskentelevän perhetyöntekijän tehtäväalueeseen kuuluu vanhempien tukeminen uusiin elämäntilanteisiin. Käytännössä perhetyöntekijän kohderyhmä ovat perheet, joissa on alle 1-vuotias lapsi. Perhetyöntekijä osallistuu vakiojäsenenä Hyrylän, Kellokosken ja Jokelan perhelinkkien kokouksiin.

Perheiden ja vanhemmuuden tueksi tarkoitettu perhekeskus toiminta on valtakunnallista ja sitä järjestetään sekä kunnallisena, että kolmannen sektorin toimesta. Opinnäytetyössäni on tutkittu ainoastaan kunnallisen perhekeskuksen toimintaa.

Hyrylän perhelinkin moniammatillinen yhteistyöverkosto toimii perheiden hyväksi ja ohjaa perheitä tarvittaessa erityispalveluihin. Perhelinkki jakaa tietoa peruspalveluista, ryhmistä ja tukipalveluista. Tukitoimina voidaan järjestää erilaisia palveluja lapsen ja perheen tukemiseksi:

- tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen.
- lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä, sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä.
- tukihenkilö tai tukiperhe.
- lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja perhetyötä
- koko perheen 37§:ssä tarkoitettu sijoitus perhe tai laitoshoitoon (sijoitus avohuollon tukitoimena)
- vertaisryhmätoimintaa
- loma- ja virkistystoimintaa

Varhaiskasvatuspalvelut ovat merkittävä lapsiperheiden avohuollon tukitoimi. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan varhaiskasvatuksen piirissä kaikilla tasoilla ja se kohdentuu kaikille varhaiskasvatuksen piirissä oleville lapsille ja perheille. Keskeisiä varhaiskasvatuspalveluiden painopistealueita ovat vanhemmuuden vahvistaminen, mahdollisten huoltilanteiden varhainen havaitseminen ja niihin puuttuminen, sekä syrjäytymisen ehkäisy.

Varhaiskasvatuspalveluiden ennakoivan- ja ennaltaehkäisevän työtteen kautta voidaan lapsen, tai perheen erityisen tuen tarve ottaa esiin melko pian huolta havaitessa.

Vertaisryhmien välistä kanssakäymistä, kuten keskustelua ja kokemusten vaihtoa pidetään yksilön hyvinvointia tarkastellessa hyvinvointia lisäävänä tekijänä. Vertaisryhmien välisissä kuten esimerkiksi lapsiperheiden kohtaamisissa tulevat esiin perheitä kiinnostavat asiat. Keskustelut vanhemmuudesta, kasvatuskysymyksistä ja arjen huolista, tai parisuhteesta voivat olla arjessa jaksamiselle merkittävää.

14.2 Lastensuojelun viranomaisverkoston toiminta

Tieto lastensuojelun yhteistyöverkoston toiminnasta ja siitä kenelle mahdollista huolta voi tarvittaessa purkaa koettiin tarpeelliseksi päivähoidon perhetyön työkaluksi.

Tuusulassa tukea tai apua arjen hallintaan tarvitsevat päivähoidon asiakasperheet ohjataan kunnallisen perhetyön piiriin. Perhetyö on tarkoitettu kaikille Tuusulalaisille lapsiperheille. Etelä- Tuusulassa lapsiperheiden tukena toimii moniammatillinen perhetyön yhteistyöverkosto Hyrylän Perhelinkki.

”Jos rakentavaa keskustelua vanhemman kanssa ei synny, tai huoli lapsesta kasvaa, on työntekijän tehtävänä ohjata apua tarvitseva perhe perhetyön tuen piiriin, tai konsultoida sosiaali- tai lastensuojelutyöntekijöitä”

Päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyö alkaa lastensuojeluilmoituksesta. Huolen harmaalla vyöhykkeellä on päivähoidon työntekijän rohkaistuttava toimimaan. Rohkaistumista huolen puheeksi ottamiseen lapsen ja vanhempien kanssa, sekä muiden viranomaistahojen ja asiantuntijoiden konsultointia pidetään avainasemassa. Lastensuojelun työntekijää voi konsultoida ennen ilmoituksen tekemistä anonyymisti, lapsen ja perheen tietoja paljastamatta.

Etelä- Tuusulan alueella voi konsultoida Hyrylän Perhelinkin sosiaalityöntekijöitä, tai perhelinkin puheenjohtajaa terveydenhoitaja Krista Rastasta.

Jos huoli lapsesta kasvaa, on vanhemmilla kerrottava, että viranomaisella on velvollisuus ilmoittaa asiasta sosiaalitoimeen.

Pyyntö lastensuojelutarpeen selvittämisestä ja arvioimisesta alkaa lastensuojeluilmoituksesta. Uudessa lastensuojelulaissa on madallettu kynnystä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen (Humppi 2008, 20). Ilmoitusvelvolliset eivät voi tehdä lastensuojeluilmoitusta anonyymisti. Päiväkodin toimesta tehdyn lastensuojeluilmoituksen allekirjoittaa päiväkodin johtaja.

Lastensuojeluilmoitus sosiaalitoimeen tehdään aina kirjallisesti. Kirjallinen lastensuojeluilmoituksen lomake löytyy internet osoitteesta: <http://www.tuusula.fi/sivu.tmpl?sivu id=2328>

Etelä- Tuusulan sosiaalitoimen osoite:

Hyrylän aluetoimisto/ lastensuojelu

Autoasemankatu 2 04300 Tuusula

Kiireellinen lastensuojeluilmoitus tehdään virka- aikana klo 8.00-15.00: kunnan vaihde (09)

87181/ lastensuojelun päivystäjä. Virka- ajan ulkopuolella p. 112/ sosiaalipäivystys.

(Rohkaistumiskoulutus 2010. Luentomateriaali.)

Lastensuojeluilmoituksen saavuttua sosiaalitoimeen on lastensuojelun asia tullut vireille.

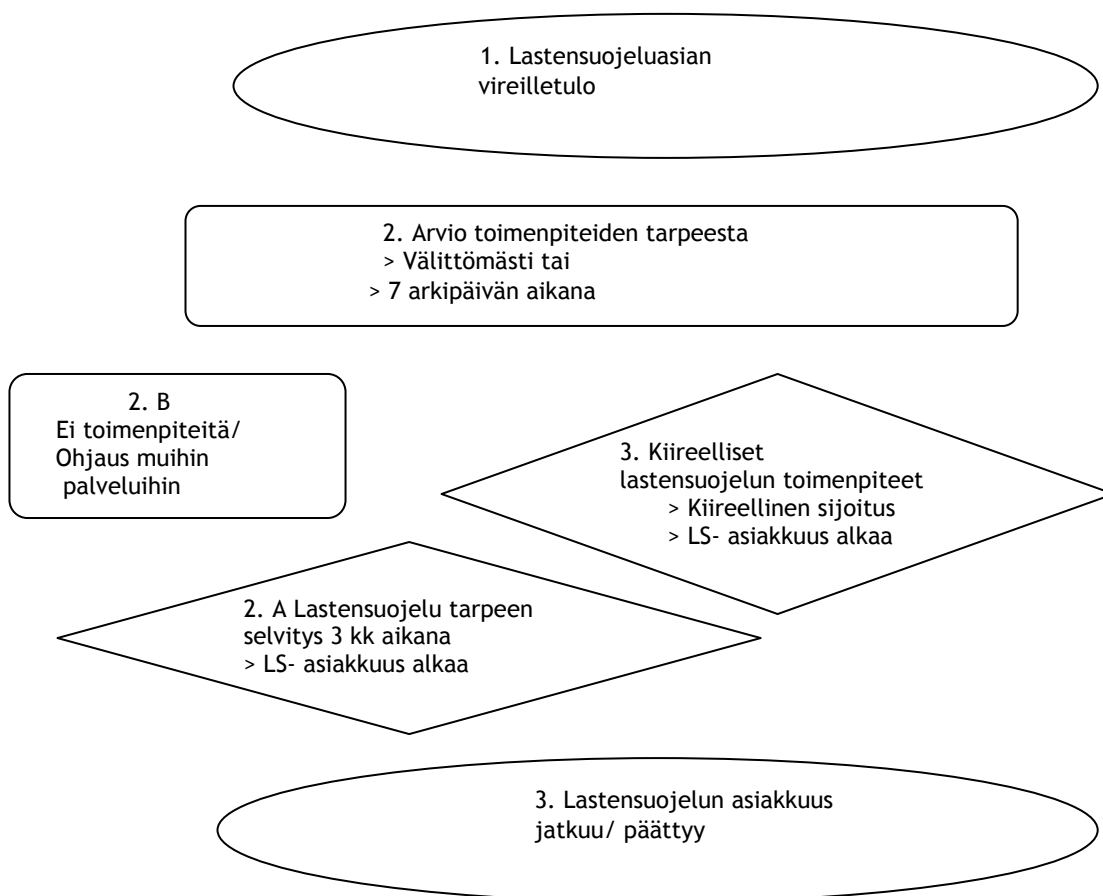
Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma, sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista suojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto.

Lastensuojelutarpeen selvityksessä arvioidaan lapsen kasvuolosuhteet, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden mahdollisuutta vastata lapsen hoidosta ja kasvatuksesta ja lastensuojelutoimenpiteiden tarve. Lastensuojelutarpeen selvitys on tehtävä vaikka lapsi tai vanhemmat sitä vastustaisivat.

Tuusulan kunta järjestää myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi lastensuojelulain 2 luvun mukaista ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Lastensuojelulain 7§ pitää sisällään lastensuojeluviranomaisten asiantuntija-avun antamisen muille viranomaisille. Lastensuojelun työntekijää voi konsultoida ennen ilmoituksen tekemistä anonyymisti, lapsen ja perheen tietoja paljastamatta.

Lisää tietoa lastensuojelusta, lastensuojelulain asettamista viranomaisvelvoitteista ja varhaisesta puuttumisesta löytyy tämän työn sivuilta 21- 25.

Alla olevassa kaaviossa (Kuvio 3) on havainnollistettu lastensuojeluprosessin eteneminen.

Kuvio 3: Tuusulan lastensuojelun prosessikaavio (Rohkaistumiskoulutus 2010, Luentomateriaali).

14.3 Päiväkodin perhetyön kehittäminen

Päivähoidon tämänhetkiset resurssit eivät ole riittävät koko perhettä tukevan perhetyön tekemiseen. Tuusulalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnista huolehditaan julkisen tuen voimin, eikä päivähoidon perhetyön kehittäminen kuntatasolla ole ajankohtaista.

” Kun sinulla on huoli lapsesta, voit aina ottaa yhteyttä sosiaali- tai lastensuojelutyöntekijöihin”

Päivähoidon perhetyötä voisi kehittää järjestämällä päivähoidon työntekijöille sosiaalialan ammatillista koulutusta. Neuvolassa työskentelee tällä hetkellä oma perhetyöntekijä, jonka palveluiden piiriin terveydenhoitaja ohjaa esim. perheet, joiden vanhemmilla on uupumusta. Samalla tavalla voisi olla mahdollista järjestää päivähoidon piiriin perhetyöntekijä tukemaan perheiden arkea ja vanhemmuutta (henkilökohtainen tiedoksianto.)

”Päivähoidossa perheiden tukeminen on varhaista, ennaltaehkäisevää työtä. Päivähoidon työntekijät ovat ammattilaisia lasten kasvatukseen ja hoitoon liittyvissä asioissa. Näiden ammattilaisten lisäksi päivähoidon puolella pitäisi olla sosiaalialan osaamista ja näkemystä, jotta perheiden kokonaisvaltainen tukeminen olisi mahdollista. Sosiaalialan ammattilainen voisi toimia päivähoidon puolella samoin kuin koulussa koulukuraattorit”

Päiväkodin perheille antama arjen tuki liittyy vuorovaikutukseen, kohtaamisiin ja asiakasperheiden keskinäisiin kanssakäymisiin. Rakentavan, aktiivisen ja avoimen vuorovaikutuksen rakentaminen olisi aloitettava jo päivähoidon ensikontaktissa perheeseen. Hoitosuhteen alun palvelukeskusteluissa perheelle tulisi esitellä perheiden tueksi tarkoitettut perhepalvelut (henkilökohtainen tiedoksianto.)

Avoimeen vuorovaikutukseen perustuvan suhteen kautta päiväkodin henkilökunta voi yrittää hienotunteisesti vaikuttaa perheen hyvinvointiin. Ohjaamalla ja tukemalla vanhempia lapsen hoidon- ja huolenpidon perusasioissa voi perheen, ja erityisesti lapsen hyvinvointia lisätä merkittävästi.

” tukea ja ohjausta vanhemmille ihan konkreettisissa asioissa: perushoito, ulkoilu. Ei välttämättä tule lastensuojelun tapaus”.

Erityisen herkkiä vaiheita perheiden elämässä ovat niin kutsutut nivelvaiheet, kuten esimerkiksi päivähoiton aloittaminen ja päiväkodista esikouluun siirtyminen. Näissä tilanteissa asiakasperheiden toinen toisilleen antamaa vertaistukea pidettiin tärkeänä. Päiväkodin asiakasperheillä pitäisi olla enemmän mahdollisuuksia tutustua toisiinsa, jotta keskinäiseen verkostoitumiseen saataisiin tilaisuus.

”Päivähoidossa tulisi järjestää erilaisia vanhempien ryhmiä/teematapaamisia, joissa vahvistettaisiin vanhemmuutta ja luotaisin vertaistukea”

”Kerran kuussa päiväkodin vanhemmilla tilaisuus kohdata iltapäiväkahvien merkeissä. Vanhemmat verkostoituisivat keskenään”

Alueelliselle lastensuojelun perhetyöntekijälle päivähoitossa ei nähdä tarvetta.

” Lastensuojelun perhetyötä tarjotaan lastensuojelun asiakkaille eli lapsen tulee olla asiakkuudessa lastensuojelussa. Lastensuojelun asiakkuus voi alkaa lastensuojeluilmoituksesta. Näin ollen en näe mahdollisena lastensuojelun perhetyöntekijän osuutta päivähoitossa. Jos perheellä on lastensuojelun perhetyötä ja siinä tapauksessa voi lapsen asioissa olla myös yhteydessä päivähoitoon”.

Päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyön kehittämisen ajatukset itävät:

”Toimintakauden alussa voisi esitellä vanhempainillassa perhetyöntekijän”.

”Tuttua lastensuojelutyöntekijää on helpompi lähestyä”

15 POHDINTA

Useamman kerran tämän opinnäytetyöprosessin aikana olen laittanut ”mindmappiini” ylös jonkin yksilön tai lapsiperheen hyvinvoinnin tarkasteluun liittyvän avainsanan. Avainsanoja on noussut esiin kaikkialla missä ihmisiä voi kohdata. Yhteiskuntamme lapsiperheiden hyvinvointipolitiikkaan liittyvät uutiset ovat saaneet miettimään perheiden hyvinvointia: - asuuko ”tilitalossa” enää 2000- luvulla onnellinen perhe ? Seitsemänkymmentä luvulla öljylämpöä mainostanut mainos on jo kauan sitten unholaan jäänyt ja voi vain toivoa, ettei käsitteelle ihmisten perus onnellisuudesta ja hyvinvointivaltiosta käy samoin. Sosiologi Erik Allardt käsitteellistää ihmisen hyvinvointia ja onnellisuutta seuraavasti:

Sosiologi Erik Allardt erottaa hyvinvoinnin ja onnellisuuden siten, että hyvinvointi on tarpeentyydytystä ja onnellisuus subjektiivisia tunteita ja kokemuksia. Hän tekee tärkeän erottelun elintason ja elämänlaadun välillä. Sosiaalipolitiikassa on onnistuttu aineellisen tarpeentyydytyksen turvaamisessa. Tuloksena on suhteellisen vähän köyhyyttä, mutta runsaasti puutteita elämänlaadussa (Sosiaalitieto lehti 11/ 2009, 16.)

Nyky- yhteiskunta vaatii yksilöltä paljon. Elämme markkinatalouden ehdoilla hektisessä kulusyhteiskunnassa: meille asetetaan jatkuvasti uusia tarpeita ja yritämme tavoitella niitä pysyäksemme mukana niin kutsutun normaaliuden marginaalissa. Mediasta saadun tiedon mukaan ihmisten elämässä on paljon säröjä ja eri syistä johtuvaa tyytymättömyyttä. Surullisinta asiassa on, että tyytymättömyyden uhreina ja sijaiskärsijöinä ovat usein perheen lapset. Onko

maallisen mammonan tavoittelu, tai sitä vaille jääminen polkenut ihmissuhteet ja elämän tärkeimmistä perusasioista (esimerkiksi lapsista) välittämisen kirjaimellisesti maanrakoon? Lapsiperheiden hyvinvointi puhuttaa kansalaisia aina ruohonjuuritasolta valtionvaroja jakavaan ministeriöön.

Lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen koetaan yhteiseksi ja tärkeäksi asiaksi. Valtion- ja kuntatalouden lama- aikoina hyvinvointipalveluja ja annettuja etuja pyritään yleensä säästöjen toivossa karsimaan. Suomalaista hyvinvointipolitiikan kehitetään mielestäni jälkiviisaasti. Itselläni on tunne, että meillä täytyy aina tapahtua jotakin, yleensä yksilöiden kannalta ikäviä asioita, ennen kuin asioista päättävät virkamiehet heräävät huomaamaan virheet ja kehittämään uudistuksia. Tulevaisuuden haasteiden ennakointi ja niiden tunnistaminen, sekä tunnistaminen liittyvät ehdottomasti yhteen hyvinvointiyhteiskunnasta puhuttaessa. Lapsiperheiden vointi on mielestäni yhteiskuntamme hyvinvoinnin mittari. Lapsen ”koti” ja hyvinvoinnin mittari on vanhemman olotila.

Päivähoito on perheen tarvitsema peruspalvelu ja se tuo hyvinvointia lapsiperheen arkeen. Päivähoidon aloittaminen on herkkä ja intensiivinen vaihe perheen elämässä, jolloin välittämistä ja tukea voi tarvita koko perhe. Päivähoidossa perheeseen tutustutaan usein melko pinnallisesti, joskin omahoitajuuden yleistyessä suhde vanhempien ja päiväkodin välillä on useimmiten läheinen. Avoimen ja luottamuksellisen suhteen luominen on avainsana päivähoidon ja perheen yhteistyölle. Läheiseltä tuntuvalle ihmiselle on helpompaa rohkaistua puhumaan mieltä huolestuttavista lapseen tai perheen tilanteeseen liittyvästä ongelmasta. Päivähoidon ennakoiva perhetyö voi olla vaikkapa ”vain” keskustelua vanhemmuudesta. Päivähoidossa kuullaan perheen kuulumiset ja nähdään perheen vointi reaaliajassa. Päivähoidon henkilökunnan on kyettävä arviomaan perheen tilannetta ja tarvittaessa osattava ohjata perhe konsultoimaan toista viranomaistahoa. Itse toivoisin jonain vuonna voivani esitellä perheelle heti ensimmäisissä palvelukeskusteluissa alueeni päivähoidon oman perhetyöntekijän. Siihen asti palveluohjaaminen, eli perhepalveluista tiedottaminen on tärkeää. Ihmisten elämässä ei kaikki mene aina suunnitellulla tavalla: elämä on täynnä kaikenlaisia yllätyksiä. Osan tapahtumista pystyy ennakoimaan ja osaa ei. Vähemmän ”laastaria” kuitenkin tarvitaan, kun huomioidaan ne asiat joihin voidaan vaikuttaa. Perheen tukipalveluista tiedottaminen on ennakoivaa perhetyötä.

Opintojen ja opinnäytetyöprosessin ollessa loppusuoralla on itsereflektion aika. On aika pohdita mitä tekisin toisin ja on aika arvioida opiskelun antia. Opiskelu työnohessa on ollut haasteellista, mutta innoittavaa. Opiskelu on ollut antoisia luentoja ja mielenkiintoisia keskusteluja, sekä laajoja ammatillista pääomaa kartuttavia tehtäviä. Kirjallisia tehtäviä tehdessä on vuorokausi tuntunut välillä liian lyhyeltä. Olen jokaista tehtävää tehdessäni käynyt läpi Laurean ammatillista osaamista mittaavia yleisiä kompetensseja. Kompetensseihin pohjaten olen tiedostanut töilleni asetetut tavoitteet ja arvioinut oppimaani. Mitä sitten olen oppinut? Olen

oppinut ainakin hyödyntämään ammattikirjallisuutta ja olen oppinut paljon uusia sivistyssanoja! Koen, että ammatillinen minäkuvani (ammatti- identiteetti) on vahvistunut uuden oppimisen myötä: olen rohkeampi ottamaan kantaa. Perheeltä opiskeluni on vaatinut kärsivällisyyttä ja ymmärrystä.

Opinnäytetyöprosessi on ollut haasteista suurin ja antoisin. Opinnäytetyön idea oli mielessäni jo opintojen alusta alkaen. Prosessin myötä olen tuttu kasvo kirjaston aineiston varaustiskillä: aiheeseen liittyvän hyvän ammattikirjallisuuden hankinta oli välillä ”tuskallista” odottelua.

Opinnäytetyö prosessia olisi varmasti keventänyt se, jos olisin tehnyt työn esimerkiksi parytönä. Toisaalta koen, että opinnäytetyöprosessissa yksin puurtaminen on ollut erityisen antoisaa ja opettavaista.

Ammatillista osaamista olen opiskelun aikana pohtinut paljon. Ammatillinen osaaminen koostuu alan teoriasta, eli koulutuksen kautta saadusta tiedosta ja käytännön työssä opitusta, eli kokemuspohjaisesta tiedosta. Näiden kahden yhdistymiseen kuluu useita työvuosia. Opiskelu on arvokasta pääomaa, antoisaa ja ikuista! Olen tyytyväinen, että omalla kohdallani tämän alan opiskeleminen ajoittui juuri tähän vaiheeseen elämäni. Mitään en tekisi toisin.

Syksystä 2010 alkaen olen toiminut yhteistyössä tähän työhön haastatteleman päiväkodin pedagogiikkaryhmän kanssa. Yhteistyö ryhmän kanssa on ollut avointa, tuloksellista ja antoisaa. Päiväkodin perhetyön kehittämistä ajatellen tuloksellista on se, että ryhmän jäsenillä on jo useamman vuoden työkokemus omasta työstään ja työhistoriaa myös muilta paikkakunnilta. Puhun opinnäytetyössäni työntekijän hiljaisesta tiedosta ja sen merkityksestä. Ammatilliseen osaamiseen liittyvän hiljaisen tiedon esiin tuominen, jakaminen ja hyödyntäminen työyhteisössä on henkilökunnan yhteistä työssä oppimista. Juuri edellä mainituista syistä johtuen halusin kerätä päivähoiton perhetyön kehittämisen ajatuksia päiväkodin pedagogiikkaryhmältä, nostaa esiin ryhmän jäsenten hiljaista tietoa. Haastattelussa saimme kuulla yhdeltä ryhmän jäseneltä kokemuspohjaisen esimerkin päivähoiton työntekijän ja lastensuojelun perhetyöntekijän tuloksellisesta yhteistyöstä. Yhteistyö tuki vanhemmuutta niin, että lapsen huostaanotolta vältyttiin.

Nähtäväksi jää onnistunko tuomaan päiväkotiiin lisää perhetyön ammatillista osaamista: olen ainakin yrittänyt parhaani ja saanut työskennellä itselleni tärkeän asian parissa. Esittelen opinnäytetyöni tuloksia Riihikallion ja Tikankolon päiväkotien suunnittelupäivillä kesäkuussa 2011. Yhden työn ollessa lopussa, voi toinen alkaa. Päämäärätietoisesti sosiaalialan koulutuksen valitsemalla olen ottanut perhetyön tekemisen ja kehittämisen haasteen vastaan. Koen päivähoiton perhetyön kehittämisen ajankohtaiseksi ja tärkeäksi päivähoiton laatua parantavaksi asiaksi. Uskon perheen arjessa intensiivisesti mukana olevan päivähoiton vaikutusmahdollisuudet suuriksi. Päivähoitossa voidaan toimia ennakoivan- ja ennaltaehkäisevän perhetyön hengessä. Tulevaisuudessa perheen huomioiminen kokonaisuutena tulisi kuulua päivähoiton perustehtäväkenttään, päivähoiton perhetyö: tukea lapsille ja vanhemmille.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Vastapaino.

Erikson, E. & Arnkil, T. 2007. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes, sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakesin monistamo.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Heino T, 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Helsinki)

Heino, T. , Berg, K. & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja selvennyksiä. Helsinki: Stakesin monistamo.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu - teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino

Hirsjärvi, S. , Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Tampere: Tammer paino.

Huisko, M- L. 2006. Opinnäytetyö: Päivähoidon perhetyön kehittäminen Kuokkalan alueella. www.theseus.fi

Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Vantaa: Dark Oy.

Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Helsinki: Otava.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.

Kaipio, K. 1999. Kasvattava yhteisö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Karila, K. , Alasuutari, M. , Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. & Rasku- Puttonen, H(toim.). 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino.

Karila, K & Nummenmaa, A. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Helsinki: WSOY.

Kaskela, M. & Kekkonen M, 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta.- Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Oppaita 63. Helsinki: Stakes.

Keskinen, S. & Virjonen, H (toim.). 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Tampere: Tammer paino Oy.

Keski- Uusimaa 9.2.2011, 2.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoido: Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lammi- Taskula, S. , Karvonen, S. & Ahlström, S(toim.). 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Yliopiston kirjapaino.

Mattila, T. Itä- Pasilan perhetyö. Loppuraportti. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2005:6.

Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

- Puonti A; Saarnio T. & Hujala A.2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.
- Puttonen,H.(toim.). 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino.
- Puroila, A- M (toim.) 2004. Kehittyvä perhetyö. Oulu: Pohjois- Suomen sosiaalialan osaamis-keskus.
- Rajavaara, M. 1992. Tavallisesta perheestä tapaukseksi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Rautiainen, M (toim.) 2001. Vanhemmuuden roolikartta. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Rönkkä, A. & Kinnunen, U.(toim.).2002. Perhe ja vanhemmuus. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Stakes oppaita: 56. 2003.Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: Stakes.
- Sosiaalitieto lehti 11/ 2009, 16.
- Taimio, H (toim.). 2009. Kurssin muutos: Kestävään kasvuun ja hyvinvointiin. Helsinki: Esa Print OY.
- Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki: (417/2007) Soveltamisopas. Helsinki: Stakes.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuulas hanke. 2009. Loppuraportti. Tuusulan kunta.
- Tuusulanjärven viikkouutiset 28.7.2010: 5
- Viitala, R., Kekkonen, M. & Paavola, A. 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. Perhe -hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö, selvityksiä 2008:12. Helsinki
- Vuori, J. & Nätkin, R. 2007. Perhetyön tieto. Tampere: Osuuskunta vastapaino.
- Yesilova, K. 2009. Ydinperheen politiikka. Helsinki: Hakapaino.
- Internet
- Huoliseula. Lapsen varhaisen tuen tarpeen tunnistaminen. Kuntalomake, lomakenumero e7565. Sähköiset lomakkeet <http://lomake.edita.fi/kunta>
- Kimppa perhetyö päivähoidossa -hanke. Loppuraportti 2006. Hämeenlinna: Hämeenlinnan perusturvakeskus. Verkko- osoite: www.hameenlinna.fi/pages/266664/KIMPPA.pdf
- Kuntalaisaloitteet Tuusulassa:
http://www.tuusula.fi/aloitteet/nayta.tmpl?sivu_id=1095;id=15;navipath=
- Lapaset Perheverkosto -hanke 2005-2008. Loppuraportti. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.
- Lastensuojelulaki. 13.4.2007/ 417. Verkko- osoite: <http://www.finlex.fi>
- Päivähoitolaki 19.1.1973/36. Verkko- osoite: <http://www.finlex.fi>
- Sosiaaliportti. Saatavilla: www.sosiaaliportti.fi

Tuusulan Kunnan internet- sivusto. Saatavilla: www.tuusula.fi

Tuusulan Kunnan intranet Santra. Saatavilla [www- muodossa<santra.tuusula.fi>](http://www-muodossa<santra.tuusula.fi>)

Kuviot

Kuvio 1: Tuulas- hankkeen vaiheet	26
Kuvio 2: Perhekeskushankkeen rakenne ja toimijat	28
Kuvio 3: Lastensuojelun prosessikaavio.....	46

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa.....	56
Liite 2: Kysymykset päiväkodin pedagogiikkaryhmälle	57
Liite 3: Saatekirje lastensuojelu perhetyöntekijöille	58
Liite 4: Perhetyöntekijöiden tutkimuskysymykset	59

TUUSULAN KUNTA KASVATUS- JA SIVISTYSTOIMI VARHAISKASVATUSPALVELUT 22.2.2011		VIRANHALTIJAPÄÄTÖS
Asia	TUTKIMUSLUPA	
Asiaselostus	<p>Tarja Karjalainen hakee lupaa opinnäytetyön tekemiselle Tuusulan kunnan varhaiskasvatuspalvelussa.</p> <p>Tarja Karjalainen opiskelee Laurea ammattikorkeakoulussa Tikkurilan toimipisteessä sosiaalialan koulutusohjelmassa sosionomiksi (amk).</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena on päivähoitossa tehtävän perhetyön kehittäminen.</p> <p>Aineisto kerätään teemahaastattelemalla perheiden kanssa työskenteleviä työntekijöitä.</p> <p>Lasten tai perheiden henkilötietoja ei paljasteta tutkimushankkeen missään vaiheessa. Opinnäytetyössä sitoudutaan tutkimus- ja kehittämistyön yleisiin eettisiin periaatteisiin.</p>	
Päätös	<p>Tarja Karjalaiselle myönnetään tutkimuslupa toteuttaa opinnäytetyö asiaselostuksen mukaisesti Tuusulan kunnan varhaiskasvatuspalvelussa.</p> <p>Tutkimustyössä ja aineiston käsittelyssä tähdennetään erityisesti vaitiolovelvollisuutta. Aineisto tulee käsitellä opinnäytetyössä ilman nimiä ja tunnistamattomana tilastotietona. Tutkimusluvassa edellytetään, että yksi kappale opinnäytetyöstä lähetetään luvan myöntäneelle taholle.</p>	
Allekirjoitus nimiselvennys virka	<p>.....<i>Leo Pietarinen</i>.....</p> <p>Leo Pietarinen, varhaiskasvatuspäällikkö</p>	
Muutoksenhaku	<p>Milloin asianomainen on tyytymätön tähän päätökseen hänellä on oikeus saattaa päätös alla mainitun viranomaisen käsiteltäväksi alla mainitun ajan kuluessa päätöksestä tiedoksi saamisestaan.</p> <p>Valitusviranomainen: kasvatus- ja koulutuslautakunta. Valitusaika: 14 vrk kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta.</p> <p>Asianomaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä.</p>	
Nähtävillä olo	Tämä pöytäkirja on julkinen.	
Tiedoksianto	Pöytäkirjanote on postitettu/toimitettu hakijalle / yksikön esimiehelle	

Kysymykset päiväkodin pedagogiikkaryhmän jäsenille.

1. Millaisena näette päivähoiton perhetyön kehittämisen tarpeen?
2. Miten päivähoiton ja perhetyöntekijöiden moniammatillista yhteistyötä voitaisiin kehittää?
3. Millaisena näette oman alueellisen lastensuojelun perhetyöntekijän tarpeen päivähoitossa?

Kiitos arvokkaista ajatuksistanne!

Hyvä perhetyöntekijä.

Opiskelen sosionomi (AMK) tutkintoa Laurea- ammattikorkeakoulussa Tikkurilassa.

Teen opinnäytetyötä jonka tavoitteena on kehittää Riihikallion ja Tikankolon päiväkotien perhetyötä.

Tavoitteeni saavuttamiseksi pyydän teiltä perhetyönammattilaiselta tietoa ja yhteistyön kehittämisen ajatuksia.

Opinnäytetyöni toteutuu hyvää tieteellistä tutkimuskäytäntöä noudattaen: saamaani aineistoa käsittelemme työssäni anonymisti ja luottamuksellisesti.

Opinnäytetyöni tuloksia käsittelemme henkilökunnan suunnittelupäivänä kesäkuussa 2011.

Valmis työni on luettavissa syksyllä 2011 osoitteessa: www.theseus.fi

Otattehan yhteyttä, jos teillä on aiheesta jotain kysyttävää.

Opinnäytetyötäni ohjaa yliopettaja Anneli Rantanen puhelin (09) 8878 7376,
sähköposti: Anneli.Rantanen@Laurea.fi

Yhteystietoni:

- sähköposti: tarja.karjalainen@tuusula.fi
- posti osoite: Riihikallion päiväkoti/ Tarja Karjalainen.
- puhelinnumero 040 314 4472.

Yhteistyöterveisin,

Tarja Karjalainen

Kysymykset Hyrylän Perhelinkin työntekijöille.

1. Millaisia ennakoivia- ja ennaltaehkäiseviä perhetyömenetelmiä, sekä vanhemmuuden tueksi tarkoitettuja palveluita tarjoaa asiakkailleen Hyrylän Perhelinkki?
2. Miten lastensuojelun moniammatillinen yhteistyöverkosto toimii?
3. Millaisin keinoin päivähoitossa voitaisiin vahvistaa perheen voimavaroja ja arjen hallintaa?
4. Miten päivähoidon ja perhetyöntekijöiden moniammatillista yhteistyötä voitaisiin kehittää?
5. Millaisena näette oman alueellisen lastensuojelun perhetyöntekijän tarpeen päivähoitossa?

KIITOS VASTAUKSISTANNE!